

جۆریتی ژیان و په یوهندی به پالنه‌ری خویندن لای فیرخووانی زانکۆی کویه

پایز خالید سابیر

به‌شی په‌روه‌رده و ده‌رونزانی، فاکه‌لتی په‌روه‌رده، زانکۆی کویه، کویه، هه‌ریمی کوردستانی عیراق.
ئیمه‌یل: paiz.khalid@koyauniversity.org

خالید ئیسماعیل هسته‌فا

به‌شی په‌روه‌رده و ده‌رونزانی، فاکه‌لتی په‌روه‌رده، زانکۆی کویه، کویه، هه‌ریمی کوردستانی عیراق.
ئیمه‌یل: khalid.ismail@koyauniversity.org

پوخته:

ئهم تووژینه‌وه‌یه ئه‌نجام‌دراوه به‌مه‌به‌ستی زانینی ئاستی جۆریتی ژیان به‌پیی ره‌هه‌نده‌کانی و بنیاتنانی پیوانه‌ی پالنه‌ری خویندن و ئاشکراکردنی ئاستی پالنه‌ری خویندنی فیرخووانی زانکۆ به‌پیی ره‌هه‌نده‌کانی، هه‌روه‌ها دۆزینه‌وه‌ی په‌یوه‌ندی له‌نیوان جۆریتی ژیان و پالنه‌ری خویندن، زانینی پیشبینیکردنی پالنه‌ری خویندن له‌ریگه‌ی جۆریتی ژیان. میتۆدی وه‌سفی په‌یوه‌ندی به‌کاره‌ینراوه، کۆمه‌لگه‌ی تووژینه‌وه‌که پیکهاتوه‌ه له (3466) فیرخووان، نمونه‌ی تووژینه‌وه‌که بۆ جاری یه‌که‌م (465) فیرخووان و جاری دووهم (550) فیرخووانی نیر و می بوو. به‌شیوه‌ی هه‌ره‌مه‌کی هیشویی هه‌لبژێردراوه، بۆ کۆکردنه‌وه‌ی زانیاری تووژهران دوو پیوانه‌یان به‌کاره‌یناوه: جۆریتی ژیان وه‌رگیراوه له (منسی و کاظمی، 2006) وه پالنه‌ری خویندن بنیاتنراوه، ئه‌نجامه‌کان ده‌ریانخست جۆریتی ژیان لای فیرخووان له ئاستیکی باشدایه، بۆ بنیاتنانی پیوانه‌ی پالنه‌ری خویندن، شیکردنه‌وه‌ی بنه‌مای ره‌هه‌نده‌کان به‌کاره‌یندراو پیوانه‌که‌ی دابه‌ش کرد بۆ سێ ره‌هه‌ند، ده‌رکه‌وت پالنه‌ری خویندن له ئاستیکی باشدایه، په‌یوه‌ندی ئه‌ریی به‌لگه‌داری ئاماری هه‌یه له‌نیوان جۆریتی ژیان و پالنه‌ری خویندن، هه‌روه‌ها ده‌رکه‌وت جۆریتی ژیان پیشبینیه‌کی به‌رچاوی ره‌هه‌ندی خودی له پالنه‌ری خویندندا ده‌کات. له‌کۆتاییدا تووژهر له‌ژیر رۆشنایی ئه‌نجامه‌کان چه‌ند راسپارده و پیشنیاریکی پیشکه‌شکرد.

کلێله وشه‌کان: جۆریتی، ژیان، جۆریتی ژیان، پالنه‌ر، پالنه‌ری خویندن.

ناساندنی توێژینهوهکه:

۱. کێشه‌ی توێژینهوهکه:

له راستیدا زانکۆکان پێویستییان به دانانی پلانیکى باشه بۆ کێشهکانى فیرخواز له ههموو پروههکانى جۆریتییهتی ژياندا، که پروهه پروویان دهبیتهوه و دهبنه کۆسپ و تهگه ره له خۆگونجاندن و به دیهیتانی ئامانجهکانیان، وهکو کێشه دهروونییهکان، کێشه‌ی دروستکردنی په یوهندی له گه‌ل فیرخوازن و دهسته‌ی مامۆستایان، ههروهها هه‌ندى کێشه‌ی خویندن، وهکو دابه‌زاندنی ئاستی ئه‌کادیمی، ئه‌مه‌ش هه‌ندى جار به گرانى ده‌توانى تیپه‌پریندری و ده‌رئه‌نجام کار ده‌کاته سه‌ر جۆریتی ژيانى ئه‌کادیمی و پالنه‌رى خویندن فیرخوازن و ئامانجه‌کانى فیربوون و کارکردنیان. توێژه‌ران له ئاکامى چه‌ند ساله‌ی خویندن زانکۆ به‌تایبه‌ت ئه‌م سالانه‌ی دواتر تیپینیان کردوه پالنه‌رى خویندن وهک کێشه‌یه‌ک ده‌بینن لای فیرخوازانی زانکۆ، چونکه له‌م رۆژگارهی ئیستادا ئاستی پالنه‌رى بۆ خویندن روو له دابه‌زینه، ئه‌ویش ده‌گه‌رپه‌ته‌وه بۆ چه‌ند هۆکارىک، وهک کاتیک فیرخواز که ژینگه‌ی خویندن ده‌گۆریت له قوناغى خویندن قوتابخانه‌وه ده‌روات بۆ قوناغى خویندن زانکۆی به‌هه‌موو گۆرانکارییه نوێیه‌کانه‌وه و له خویندن به زمانى کوردی بۆ خویندن زۆربه‌ی بابه‌ته‌کان به زمانى ئینگلیزی و عه‌ره‌بى، که لیره‌دا پێویستی فیرخوازن ده‌رده‌که‌وى بۆ هۆکارى نوێ، هه‌روه‌ها یارمه‌تیدانیان بۆ به‌رزکردنه‌وه‌ی جۆش و خروش و پالنه‌ریان بۆ خویندن، ئه‌مه‌ش له ژیر رۆشنایى ژینگه‌ی نوێ بۆ خویندن. هه‌روه‌ها هۆکارىکى تر کاتیک فیرخواز ده‌بینیت و ده‌بیستى سى یه‌که‌مینه‌کانى ده‌رچوانى زانکۆ دانامه‌زین و ته‌نانه‌ت له که‌رتى تايبه‌تیش زۆربه‌ی کات له بواره‌که‌ی خویان کارییان ده‌ست ناکه‌ویت. ده‌بیته هۆى نه‌بوونی پالنه‌رى بۆ خویندن یاخود بلین دایان به خویندن خۆش نابیت، ئامانجیکیان نابیت بۆ ژيانى ئیستا و داها‌توویان.

لیره‌دا ته‌نیا سیستى باش و بینای باش ... هتد پێوه‌ر نییه بۆ به‌ره‌وپه‌شچوونی خویندن زانکۆی و پالنه‌ر بۆ فیرخوازن، به‌لکو پێویستی به مامۆستای باش و پرئه‌زمون و چالاک و فیرخوازی باش هه‌یه، ئه‌گه‌ر بیت و هه‌موو ئه‌وانه‌ی باسما‌ن کرد هاوته‌ریبی نه‌بیت، بیگومان ئه‌و کات هیچ گۆرانکارییه‌ک بۆ به‌ره‌وپه‌شچوونی خویندن له زانکۆ روونادات (عه‌بدوللا، ۲۰۱۴، ۴۰).

ئه‌وه‌ی باسکرا له کێشه سه‌ره‌کییه‌کان بوون که له‌پشت هه‌لبژاردنی ئه‌و بابه‌ته‌وه‌ن بۆ توێژینه‌وه‌که، بۆیه توێژه‌ران هه‌ولیان داوه له‌سه‌ر ئه‌م بواره کار بکه‌ن و که‌لینیک پرېکه‌نه‌وه. به‌م پێیه ده‌توانریت کێشه‌ی ئه‌م توێژینه‌وه‌ی ئیستا ده‌ستنیشان بکریت به زانینی ئاستی جۆریتی ژيان و پالنه‌رى خویندن له ریگه‌ی وه‌لامدانه‌وه‌ی ئه‌م پرسیارانه‌ی خواره‌وه.

۱. ئایا جۆریتی ژيان به‌پێی ربه‌ه‌نده‌کانى له‌چ ئاستیک دایه؟
۲. ئایا پالنه‌رى خویندن به‌پێی ربه‌ه‌نده‌کانى له‌چ ئاستیک دایه؟
۳. ئایا په‌یوه‌ندى هه‌یه له‌نیوان گۆراوى جۆریتی ژيان و گۆراوى پالنه‌رى خویندن؟
۴. ئایا جۆریتی ژيان پێشینی پالنه‌رى خویندن ده‌کات؟

۲. گرنگی توێژینه‌وه‌که:

ئه‌م توێژینه‌وه‌یه ربه‌ه‌ندیکى پراکتیکى گرنگه، چونکه ده‌روانیه‌ جۆریتی ژيان و په‌یوه‌ندى به پالنه‌رى خویندن لای فیرخوازن، که به سه‌رچاوه‌یه‌کى سه‌ره‌کى چالاکبوونی فیرخواز داده‌نرێ و جۆش و خروشى لا دروست ده‌کات و بابه‌ته‌کانى خویندن به گرنگی پیدانه‌وه قبوله‌که‌ن، چونکه یارمه‌تى ئه‌وانه ده‌دات که له ناوه‌ندى په‌روه‌رده‌ی و فیرکاری کارده‌که‌ن تا زیاتر هۆشیار بن بۆ بابه‌تى پالنه‌رى له بوارى خویندن. فیرخواز گرنگی

و تايبه‌تمه‌ندی خۆی له نيو بابەت و کايه‌کانی پرۆسەي خويندندا هه‌يه، يه‌کيکه له پيکهاته سه‌ره‌کيه‌کانی ئەم پرۆسەيه، له‌به‌رئەوه پيويسته جه‌خت بخه‌ينه سه‌ر جوړيئي ژيان و پالنه‌ری خويندن لای فيرخوزان.

فيرخوزای زانکۆ به‌شیکي گرنگی هه‌ر کۆمه‌لگه‌يه‌کن، قوناغی خويندنی زانکۆي له گرنگترین قوناغه‌کانی خويندنه که کاریگه‌ری له‌سه‌ر گه‌شه‌پيدانی هزر و ژیری فيرخوزان له جوړيئي ژيانان هه‌يه، هه‌روه‌ها به قوناغی گه‌شه‌سه‌ندنی گرنگ تیده‌په‌رن و ئاماده‌ده‌بن بۆ گه‌يشتن به پيشه جياوازه‌کانيان و هاوسه‌رگه‌ری و جيگه‌ری خيزانی. تيرواني فيرخوزان له‌م قوناغه‌دا بۆ جوړيئي ژيان کاریگه‌ری ده‌بيت له‌سه‌ر جيته‌جيکردنی ئەره‌که‌کانی خويندنیان و پالنه‌ریان بۆ به‌ده‌سته‌پيدان و به‌ديه‌پيدانی ئامانجه خودی و بابەتیه‌کان، به‌م پييه هه‌ولدانی فيرخوزان بۆ تيگه‌يشتن له جوړيئي ژيان و هه‌سته‌کردنیان پييه ده‌گه‌رپه‌ته‌وه بۆ هه‌نگاوێکی گرنگی ئەم قوناغه‌(نعيسه، ۱۹۶، ۲۰۱۲، ۱۴۷). پالنه‌ری خويندن ئاره‌زوويه‌کی به‌رده‌وامه له هه‌ولدان بۆ سه‌رکه‌وتن و به‌ده‌سته‌پيدانی کاره قورسه‌کان و زالبوون به‌سه‌ر کۆسپه‌کان به کارامه‌یی و به که‌مترین هه‌ول و کات. ئەو هۆکارانه‌ی کارده‌کاته سه‌ر به‌ده‌سته‌پيدانی ئەکادیمی فيرخوزان يان هۆکاری ناوه‌کين يان هۆکاری ده‌ره‌کين(سرحان، ۲، ۲۰۱۵، ۱۱). ده‌رکه‌وتوه پالنه‌ری خويندن به‌گرنگترین هۆکار داده‌نریت بۆ سه‌رکه‌وتنی فيرخوزان. بابەتیکي که‌سييه و له‌ناخی تاکه‌وه سه‌رچاوه‌ده‌گرئ، به‌لام ده‌کرئ کاریگه‌ری هۆکاری ده‌ره‌کی له‌سه‌ر بيت. پيويسته مامۆستايان بنه‌ماکانی پالنه‌ر له ريزی هه‌ره پيشه‌وه‌ی سه‌رجه‌م ريکخسته‌کانی فيرکاری دابنين(11, Frith, n.d). هه‌روه‌ک له ئەنجامی تويزينه‌وه‌ی (بکر، ۲۰۱۳) که له کوردستان ئەنجامدراوه ده‌ريخست رووبه‌رووبوونه‌وه‌ی سه‌ره‌کی سيسته‌می فيرکردن و خويندنی هاوچه‌رخ ته‌نها به پيشکه‌شکردنی فيرکردنی چاک خۆی نابيينته‌وه، به‌لکو تويزينه‌وه‌ی جوړيئي ژيانی فيرخوزانیش ده‌گرپه‌ته‌وه، به‌م جوړه چاککردنی ژينگه‌ی کۆمه‌لايه‌تی و ده‌روونی فيرخوزان ده‌بيت به‌شیک له چاککردنی سيسته‌می فيرکردن، بۆيه تويزينه‌وه له لايه‌نی بابەته‌کان و ئاسته‌نگه‌کانی که رووبه‌رووی فيرخوزان ده‌بيت به‌دریژایی قوناغه‌کانی ژيانی خويندنیاندا، پرس و رای چاککردن و به‌ره‌وپيشبردنی ژينگه‌ی زانکۆي پيويستی به باشکردنی جوړيئي ژيان هه‌يه (بکر، ۲۰۱۳، ۲۲۷).

گرنگی ئەم تويزينه‌وه‌يه له‌م خالانه‌دا ده‌ستيشان ده‌کریت:

۱. به‌پييه زانیاری تويزه‌ران دواي گه‌رانیکي زۆر له سه‌رچاوه‌و تويزينه‌وه‌کانی پيشوو ده‌رکه‌وت جوړيئي ژيان چه‌مکيکی تاراده‌يه‌ک نوپيه له تويزينه‌وه‌ ده‌روونيه جيهانیه‌کان، وه له کوردستاندا تويزينه‌وه‌يه‌کی هاوشيوه ئەنجامه‌دراوه.

۲. خزمه‌ت به‌ بواری بیره‌دۆزی ده‌کات له‌ بواره‌که‌دا.

۳. له گرنگی ئەو ته‌مه‌نه‌وه دیت که تويزينه‌وه‌که‌يان له‌سه‌ر ئەنجام ده‌دریت، ئەوانیش فيرخوزانی زانکۆن، که قوناغی به‌خشين و چوست و چالاکیيه، هه‌روه‌ها قوناغی کارایی و په‌يوه‌ندييه‌کانه له‌گه‌ل کۆمه‌لگه‌ی ده‌روه‌، ده‌رئه‌نجام گرنگيدان به‌م تويزه به‌شيوه‌يه‌کی ئەريي کاریگه‌ری ده‌بيت له‌سه‌ر گه‌شه و پيشکه‌وتنی کۆمه‌لگه.

۳. ئامانجه‌کانی تويزينه‌وه‌که بریتيه له:

۱-۳: زانیاری ئاستی جوړيئي ژيانی فيرخوزانی زانکۆي کۆيه به‌پييه ره‌ه‌نده‌کانی.

۲-۳: بنياتانی پيوانه‌ی پالنه‌ری خويندن لای فيرخوزانی زانکۆ.

۳-۳: ئاشکراکردنی ئاستی پالنه‌ری خويندن به‌پييه ره‌ه‌نده‌کانی.

۴-۳: زانیاری په‌يوه‌ندی له‌نيوان گوڤاوی جوړيئي ژيان و گوڤاوی پالنه‌ری خويندن.

3-5: پیشبینیکردنی پالنه‌ری خویندن له ریگه‌ی جوریتی ژیان.

4. گریمانی تووژینه‌وه‌که:

گریمانی سفری (H₀): هیچ په‌یوه‌ندی‌ه‌کی به‌لگه‌داری ئاماری نییه له نیوان جوریتی ژیان و پالنه‌ری خویندن لای فیرخوازان‌ی زانکۆی کۆیه له ئاستی به‌لگه‌داری ئاماری $\alpha = 0,05$.

5. سنوری تووژینه‌وه‌که:

سنوری ئەم تووژینه‌وه‌یه فیرخوازان‌ی زانکۆی کۆیه‌یه بۆ سالی خویندنی (2020-2021).

6. پیناسه‌کردنی زاراوه‌کان:

جوریتی: بریتیه له و پله‌یه‌ی که کۆمه‌لیک تایبه‌تمه‌ندی له داخوازییه‌کانیدا هه‌یه (Andrasko, 2013, 23).

ژیان (life): بریتیه له زنجیره‌یه‌ک ئاسته‌نگی و خامۆشی (تیمپلار، 2019، 41)

جوریتی ژیان: بریتیه له وه‌ی چۆن تاک پیوانه‌ی باشی پوهه جیاوازه‌کانی ژیان ده‌کات. ئەم هه‌سه‌نگاندنه هه‌ستی که سیک ده‌گه‌یه‌نیت که کاردانه‌وه‌ی چۆنه به‌رامبه‌ر پوه‌داوه‌کانی ژیان، جا رازی پیکردن بی له‌سه‌ر کاره‌که‌ی یاخود ریکخستن بی یان په‌یوه‌ندی که سی بی... هتد (Theofilou, 2013, 151).

پالنه‌ر (Motive): بریتیه له پیوستیه‌کان، داواکارییه‌کان، به‌رژه‌وه‌ندییه‌کان وه خواست و په‌رۆشیه‌کان که پال به‌تاکه‌وه ده‌نیت بۆ ئامانج و ئاراسته‌یه‌کی دیاریکراو. به‌کورتی پالنه‌ر ئاراسته‌ی ئامانج ده‌گریته‌وه (Weiten, 2007, 376).

پالنه‌ری خویندن: تاردیف - Tardyf پپی وایه پالنه‌ری خویندن ره‌فتاری فیرخواز ده‌بزوینی به‌ره‌و ئامانجیک یان مه‌به‌ستیکی دیاریکراو، سه‌رچاوه‌ی ئەو ره‌فتاره‌ ده‌ره‌کییه یان ناوه‌کییه و هه‌لقولاوه له پیشبینیکردن و په‌یپێبردنی فیرخواز که هه‌یه‌تی بۆ ئەو ئامانجانیه‌ی پیشبینی ده‌کات و ده‌یخوازی له پابه‌ندبوون و به‌های ئەو چالاکیانه‌ی پیشکه‌شی ده‌کات، بۆ ئەو لایه‌نه‌ی که فیرخواز هه‌ستی پیده‌کات ئەویش ئاراسته‌ی بواری په‌روه‌رده‌یه به‌گشتی (الزهراء، 2017، 58).

7. چوارچێوه‌ی تیوری و تووژینه‌وه‌کانی پێشوو

7-1: چه‌مکی جوریتی ژیان:

چه‌مکی فراوانه‌ کاریگه‌ر ده‌بی به‌لایه‌نه تیکه‌ه‌لکیشه‌کانی خودی و بابته‌ی و په‌یوه‌ندیاره به‌لایه‌نی ته‌ندروستی و دۆخی ده‌روونی تاک و راده‌ی سه‌ره‌به‌خۆبوونی، له‌گه‌ل په‌یوه‌ندییه کۆمه‌لایه‌تییه‌کان و ئەو ژینگه‌ی که تیندا ده‌ژی. هه‌سته‌پیکردنی تاکه‌کان به‌ ئاستی تیربوونیان به‌و خزمه‌تگوزاریانه، تاک ناتوانی هه‌ست به‌جوریتی خزمه‌تگوزارییه‌کان بکات دوور له‌و که‌سانه‌ی که کارلیکیان له‌گه‌ل دا ده‌کات، و اتا جوریتی ژیان به‌ ژینگه‌ی مادی و ژینگه‌ی ده‌روونی کۆمه‌لایه‌تی به‌سه‌راوه‌ته‌وه که تاک تیندا ده‌ژی (منسی و کاظم، 2010، 42-43). هه‌روه‌ها بریتیه له به‌ره‌م و پیوستیه‌کی مانادار و سوودمه‌ند بوون تیایدا له هه‌موو رۆژه‌کانی ژیاندا. چه‌مکی که‌سی و خۆیه‌تییه چونکه راقه‌کردن و لیکدانه‌وه‌ی هه‌ر تاکیک به‌رامبه‌ر جوریتی ژیان پشت ده‌به‌ستیت به‌ پیشبینی و دنیابینی ئەو که‌سه. هاوپه‌یوه‌نده له‌گه‌ل نرخ و به‌های ئەرییی وه‌کو دلخۆشی، سه‌رکه‌وتن، سامان، ته‌ندروستی و رازیبوون (Mustafa, Ismail & Abdullah, 2019, 150).

۷-۱-۱: میژووی سهره ئادانی جوړیتی ژيان:

په رتوکی (أخلاق) بۆ ئه رستو به يه کي له سهرچاوه سهره تاييه کان هه ژمار ده کريت که خراوته ږوو، ئه رستو وای ده بينيت که خو شگوزهرانی باريکی هه ستیبه و جوړیکه له چالاکي، هه روه ها له سهره تاکانی هه شتاکان و دواي ئه وه نه وه ده کان شوړشي خيرا ده رکه وت بۆ (جوړ)، هه روه ها دوپا تکر دنه وه له سهر جوړیتی به ره هم و ده رچوو ده کرایه وه، پيوانه ي نوئ بۆ جوړ هاته کايه وه و جيبه جيکرا له بواره کانی: پيشه سازی، کشتوکال، ئابووری، پزیشکی، سیاسی، کومه لایه تي و ليکولینه وه ده روونیه کان (امحمد، ۲۰۱۵، ۲۰۴). گرنگیدان به م چه مکه زيادي کړدوو له سهره تاي نيوه ي دووه ي سده ي بيسته م وه ک چه مکي پيوه ست به ده روونزانی ئه ريی له وه لامدانه وه يان بۆ گرنگی تيروانینی ئه ريی له بری سهرنج خستنه سهری زانایانی ده روونی بۆ وه لامه نه ريیبه کان له ژيانی تاکدا (نعیسه، ۲۰۱۲، ۱۵۰).

۷-۱-۲: پۆلین کردنی جوړیتی ژيان :

جوړیتی ژيانی بابته ي / ده گه ریته وه بۆ ئه و راده يه ي که تا چه ند ژيان ستانداردی ناشکرای باشی هه يه کاتيک له لایه نيکی بابته يانه (بيلایه نانه) ی ده رکي هه لده سه نگیندریت بۆ نمونه ئه نجامی پشکنینی پزیشکی. جوړیتی ژيانی خودی / تاييه ته به هه لسه نگانندی خود له سه ر بنه ماي پيوانه ي شاراه (نااشکرا) بۆ نمونه هه ستی خودی که ستيک بۆ نه دروستی (Veenhoven, 2006, 2).

۷-۱-۳: ئاماژه کانی جوړیتی ژيان: چوار ئاماژه ي سهره کی هه يه:-

۱. ده روونیه کان .
۲. کومه لایه تيبه کان .
۳. پيشه بيه کان .
۴. جه سه تيبه کان (نورس و خريفة، ۲۰۱۶، ۲۸).

۷-۱-۴: تيروانينه بيردۆزيبه کان بۆ جوړیتی ژيان**۷-۱-۴-۱: تيروانینی زانه کی :**

ئهم تيروانينه بۆ ليکدانه وه ي جوړیتی ژيان له بهر ئه م دوو بيرۆکه يه دامه زراوه:
 ۱. سروشتی هه سترکرنی تاک راده ي هه سترکرن به جوړیتی ژيان ديارى ده کات.
 ۲. له چوارچيوه ي تيگه يشتن له نيوان تاکه کان، فاکته ره خوديبه کان به هيژترن له فاکته ره بابته تيبه کان له دياریکردنی هه سترکرن به جوړیتی ژيان (عيد، ۲۰۱۸، ۶۴).
 به گویره ي ئه مانه دوو بيردۆزی نوئ به ديده کرين بۆ ليکدانه وه ي:

يه که م: بيردۆزی لاوتن (Lawton Theory, ۱۹۹۶) :

لاوتن چه مکی بارودۆخی ژينگه ي خسته روو بۆ ئه وه ي جوړیتی ژيان روونبکاته وه، تيگه يشتنی تاک بۆ جوړیتی ژيان دوو بارودۆخ کاری تيده کات:
 بارودۆخی شوینی: ژينگه ي ده وره بری تاک کاریگه ری له سه ر جوړیتی ژيان هه يه، دوو جوړ کاریگه ری ده بيت له سه ر تاک کاریگه ری راسته وخۆ و کاریگه ری ناراسته وخۆ.

بارودۆخی کاتی: تیگه‌یشتنی تاک به‌رامبه‌ر سروشتی ئەو ژینگه‌یه‌ی که تییدا ده‌ژیت زۆرتەر ئه‌ریی ده‌بیت تا ته‌مه‌نی گه‌وره‌تر بیت، چونکه زیاتر کۆنترۆلی بارودۆخی ژینگه‌که‌ی ده‌کات.

دووه‌م: بێردۆزی شالوک (Schalok Theory, ۲۰۰۲) :

به‌پێی شالوک چه‌مکی جۆریتی ژیان پیکدیته‌ی له (۸) بواری، هه‌موو بواریه‌کان پیکدیته‌ی له (۸) ئاماژه‌ هه‌موویان جه‌خت ده‌که‌نه‌وه له‌سه‌ر ئاماژه‌ خودییه‌کان که له‌ بنه‌په‌تدا گرنگی زیاتره‌ له‌ ئاماژه‌ بابه‌تییه‌کان (أمال، ۲۰۱۴، ۹۲). سه‌ره‌رای ئه‌وه‌ش ده‌توانین ئاماژه‌کانی جۆریتی ژیان به‌دوو شیوه‌ دیاریبکه‌ین: لایه‌نی خودی، لایه‌نی ده‌ره‌کی (مبارک، ۲۰۱۲، ۷۲۵).

۷-۱-۴-۲: تیروانینی مرۆیی :

تیروانینی مرۆیی بێرۆکه‌ی جۆریتی ژیان په‌یوه‌ست ده‌کات به‌ دوو توخمی پێویست:

۱. هه‌بوونی ته‌نیکی زیندووی گونجاو.
۲. هه‌بوونی ژینگه‌یه‌کی باش که تییدا بژیت، ئەم تیورییه‌ جه‌خت له‌سه‌ر چه‌مکی خود ده‌کاته‌وه (نورس و خریفه‌، ۲۰۱۶، ۳۳).

۷-۱-۴-۳: تیروانینی ته‌واوکاری :

بێردۆزی ئەنده‌رسون (Anderson theory, ۲۰۰۳) :

ئاماژه‌ به‌ درککردنی تاک ده‌کات بۆ ژیانی وای لێده‌کات وه‌کو تاکیک هه‌لۆیست بکات له‌وه‌ی که له‌ده‌ورو به‌ریدا ده‌سورپه‌ته‌وه له‌وانه‌یه‌ بێرۆکه‌یه‌ک بیت بیگه‌یه‌ینیت به‌ رازیبوون به‌ ژیان، لێره‌دا سی هۆکار کۆکراوه‌ته‌وه که هه‌ستکردن به‌ جۆریتی ژیان ده‌هینیته‌دی. یه‌که‌م/ په‌یوه‌سته‌ به‌ بێرکردنه‌وه‌کان که په‌یوه‌ندی به‌ ئامانجی که‌سی هه‌یه و تاک هه‌ولده‌دات بۆ به‌دییه‌تانی. دووه‌م/ مانای بوونی (الوجودی) که په‌یوه‌ندییه‌کان دابه‌شده‌کات له‌نیوان بێرکردنه‌وه‌کان و ئامانجه‌کان. سێیه‌م/ لایه‌نی که‌سی و قوولی ده‌روون (أمال، ۲۰۱۴، ۹۴-۹۵).

۷-۲: چه‌مکی پالنه‌ری خویندن:

پالنه‌ری خویندن ئامانجیکی په‌روه‌رده‌یه‌یه که رۆلێکی گرنگ ده‌گێریت له‌ سه‌رکه‌وتن و شکسته‌یتان، که‌واته پالنه‌ریه‌کیکه له‌لایه‌نه‌ دیار و گرنگه‌کانی پرۆسه‌ی خویندن. پالنه‌ری خویندن به‌شیک سهره‌کییه له‌ ئەزموونی خویندنی فیرخواز. که له‌ باخچه‌ی ساوايانه‌وه ده‌ستپه‌یده‌کات به‌لام له‌ دوا‌ی ئەم قوناغه‌ بۆ به‌ده‌سته‌یتانی ئەم پالنه‌ره‌ جه‌خت ده‌کریته‌ سه‌ر به‌رپرسیاریه‌تی، تاقیکردنه‌وه‌کان، پێوانه‌ی ئەزموون و توانای مامۆستا و به‌رپوه‌بردن... هتد (Usher, 2012, 1). پالنه‌ری بۆ خویندن هه‌ستکردنی فیرخوازه‌ له‌ متمانه‌به‌خۆبوون و چاره‌سه‌رکردنی کیشه‌کان به‌و په‌ری توانا، هه‌روه‌ها پێشوازیکردنی زانست به‌ ئاره‌زوویه‌کی ناوه‌کی و خۆشه‌ویستی زۆر ده‌رباره‌ی بابه‌ته‌کانی خویندنی، هه‌روه‌ها ئاماژه‌ گه‌یاندنه‌ بۆ باریکی گونجاو له‌گه‌ل هه‌لۆیسته‌ فیرکارییه‌کان و به‌دییه‌تانی گونجاندن له‌گه‌ل ژینگه‌ی خویندن (أمبوسعیدی والحوسنیة، ۲۰۱۸، ۱۵۷۶). رۆلێکی گرنگ ده‌گێریت له‌ بواری په‌روه‌رده‌ به‌هه‌ردوو جۆره‌که‌ی جا چ ناوه‌کی بیت یان ده‌ره‌کی. ته‌نها ئەوه نه‌بیت زۆریک له‌ لیکۆلینه‌وه‌کان ئەوه‌یان دووپاتکردۆته‌وه که پالنه‌ری ناوه‌کی زیاتر کاریگه‌ری و هیزی هه‌یه بۆ به‌رده‌وامی ربه‌فتاری فیرکردن (سلیم، ۲۰۰۳، ۴۹۹). رۆلی مامۆستا له‌ دیاریکردنی پالنان و به‌کاره‌یتانی له‌ به‌رزکردنه‌وه‌ی لیهاتویی خویندن له‌لای فیرخوازان زۆر

گرنگه(الصرايرة وآخرون، ۲۰۰۹، ۲۸۶-۲۸۷). کاریگهري پالنهري خویندن زۆرن وهك بهديهتانی ئامانجی خویندن و هۆشیاری خویندن و ئاراستهکردنی چالاکیهکان و بهرهوام بوون و پاریزگاریکردنیان (سوفی، ۲۰۱۸، ۴۰).

۷-۲-۱: بیردۆزهکانی پالنهري خویندن

۷-۲-۱-۱: بیردۆزی رهفتاریهکان :

ئهم بیردۆزه جیاوازه له بیردۆزهکانی غرائیز(پهههك)، باوهري وایه كه زیندهوهر پالنه ره سروشتیهکان نایان جولینیت، بهلكو ئاگاداركهروهه ههستییهکان دهیانجولینیت، وهكو ئامیر له بهرئهوه ئهم قوتابخانهیه گرنگی دههات به رهفتاری جوولاو وهكو شیوازی دهرهوه(جون واتسون-John Watson)، جهخت دههکاتهوه له سه ر پیویستی سرینهوهی چه مکهکان بۆ هه ریهک له ههست (شعور) و په ببردن (الدراک) و بیرکردنه وه و دلنایای دههات كه شیکردنه وهی رهفتار پیویسته له دیارده دهرهکیهکان بکولیته وه، واتا دیارده رهفتاریه جولیهکیهکان(عامر، ۱۹۲، ۱۹۸۶). دهتوانری له ریگای دهسته بهرکردنی هاندانه مادی و مهعنه ویهه کانه وه پالنه ریتی مرؤف زیاد بکریت و له بیردۆزی (هول- Hull) (پالپشت) ئاماژهی بۆ ئه وه کردوه كه مرؤف ئه و هاندانانهی له ناو ژینگه کهیدا هه ن دهیانینیت و ههروهها له سه ر بنه مای ئه و هاندانانهش هه لسوکهوت دهکات، پالنه رهکانی پولینکردوون بۆ دوو بهشی سه رهکی: ئه وانیش هاندانه بنه رتهیهکان و هاندانه لاوهکیهکان(الزعبی، ۲۰۱۹، ۳۳۱). (ب.ف.سکینه ر-B. F. Skinner) پیی وایه پالنه ری دۆخیکی ناوهکیه یان دهرهکیه له لای فیرخواز كه هه لدهستی به بزواندنی رهفتار و ئه نجامدانی، ههروهها کاردهکات بۆ بهرهوامی و ئاراستهکردن بۆ بهديهتانی ئامانجی دیاریکراو، جهخت له سه ر پاداشت و سزا دهکاتهوه و رۆلی بارودۆخ و گۆراوهکانی ژینگه ی دهوروبه ری تاک دهرهخات، زیاتر بوونی پالنه ری خویندن په یوه ندیاره به به کارخستنی کارامه یی و به هادان و پاداشتکردنی بهرهوام بۆ رهفتاری فیربوون(آمال، ۲۰۰۸، ۳۲). زانایانی دهرونزانی پینان وایه چه مکی پالپشتی هۆکاریکه کاردهکات بۆ هینانه خواره وهی شیواوی و تیرکردنی پیداویستی(عدس و آخرون، ۲۰۰۹، ۳۵۴) ده بیته هۆی جولاندنی پالنه ری خویندن، زیاتر به شداربوونی فیرخواز، یارمه تی فیرخواز ده دا بۆ سه رکه وتن و ئاماده بوون و پابه ندبوون به رپساکان(الخزاعلة و آخرون، ۲۰۱۱، ۱۵۹).

۷-۲-۱-۲: بیردۆزی مرۆیهکان:

ئاماژه بۆ چۆنیه تی جیاوازی رهفتار و هه لسوکه وتی تاکه کان به پیی جیاوازی پیویستییهکانیان ده که ن، كه دهتوانری له ریگه ی تیرکردنی پیداویستییه فسیؤلۆجی و دهرونییه کانه وه پالنه ری مرؤف زیاد بکریت، ههروهها له گرنگترینان "هه ره می پیویستییهکانی ماسلویه". (ئه براهام ماسلو- Abraham Maslow) ده لیت (نه قوتابخانه ی رهفتاری و نه قوتابخانه ی شیکاری) شروقه یه کی باوه رپیه نه ریان بۆ پالنه ری پیشکه شه نه کردوه. ئهم ئاراسته یه ده لیت بۆ وروژاندنی پالنه ری لای فیرخواز پیویسته توانا ناوهکیهکانیان هاندری وهك ئه وهی ئه و ههسته یان بۆ دروستی كه دهتوانن کارهکان ئه نجام بدن بۆ خود سه لماندن. ئه و ده لی پیویستییهکانی مرؤف دابهش ده بی به شیوه ی هه ره میک، نزمترین پیداویستی فسیؤلۆجی و ئارامی و ئاسایشه كه گرنگترین پیویستییه دواتر به رز ده بیته وه و هه ر پیویستییهک به وهی پیش خوی ده به ستریته وه(الفتلاوي و المياحي، ۲۰۱۷، ۱۱۴). هه موو مرؤفیک هه ولی تیرکردنی پیویستییهکانی دههات، ئه م پیویستییهکانهش له ریگه ی پالنه ره کانه وه دروسته بیته، واته هه ر پیویستییهک پالنه ریک دروستیدهکات(عزیز، ۲۰۱۷، ۷۶).

۷-۲-۱-۳: بیریۆزی زانهکییهکان :

(جون ویلیام آتکینسون - John William Atkinson) به دیارترینیان دادهنریت له م بوارهدا زانهکییهکان په‌ره‌یان به بیریۆزه‌که‌یاندا له پالنه‌ری وهک وه‌لامدانه‌وه‌یه‌ک بۆ ئاراسته‌ی ره‌فتارییه‌کان، که ده‌لین ره‌فتار دیاریکراوه به‌هۆی بیریکردنه‌وه و پرۆسه‌ی هزری نه‌ک به‌هۆی پاداشت و سزا، هه‌روه‌ک ره‌فتارییه‌کان ده‌لین، تاک توانای زانه‌کی تایبته به‌خۆی هه‌یه، هه‌روه‌ها پالنه‌ری هه‌یه وه‌ک زانین و دیاریکردنی ره‌فتاره‌که‌ی له‌سه‌ر بنه‌مای دیاریکردنی هه‌ریه‌ک له ئامانج و ئه‌و توانایه‌ی که له‌به‌رده‌سته بۆ پیگه‌یشتن و له‌م ریگایه‌وه گه‌شه‌ی زانه‌کی لای تاک دروستده‌بی (الفتلاوی و المیاحی، ۲۰۱۷، ۱۱۴). که زانیارییه نوێیه‌کان ریگه‌خاته‌وه به‌شیوه‌یه‌ک ده‌گونجی له‌گه‌ل ژیرخانی زانیاری پیشووی تاک، جه‌خت له‌سه‌ر پالنه‌ری ناوه‌کی ده‌کاته‌وه، چونکه پیویستی فیرخواز بۆ ریگخستن و پیشبینیکردن و تیگه‌یشتنی رووداوه‌کان له ریگای ره‌فتاری بۆماوه‌یی زگماکی ده‌بیته، هه‌روه‌ها له ریگای هه‌وله‌کانیاندا ده‌گه‌نه ئامانجه‌کانیان (امال، ۲۰۰۸، ۳۳).

۷-۲-۱-۴: نمونه‌ی کیله‌ر بۆ پالنه‌ریه‌تی و خویندن

(کیله‌ر، KELLER) پیی وایه ئه‌و هۆکاره بنه‌ره‌تیانه‌ی که له پشت شکستی پرۆسه‌ی خویندنه‌وه‌ن، بریتین له نه‌بوونی پالنه‌ر لای فیرخوازن بۆ خویندن. هه‌روه‌ها نه‌بوونی پالنه‌ر لای فیرخوازن ده‌کرێ په‌یوه‌ست بچ به‌ ره‌هه‌ندی وه‌ک نه‌زانینی مامۆستایان له گرنگی پالنه‌ر لای فیرخوازن بۆ خویندن (ئه‌لزغول، ۲۰۱۵، ۲۶۲-۲۶۳). بۆیه گرنگی ده‌دات به‌سه‌رنج‌راکێشانی فیرخواز ده‌رباره‌ی بابته‌تیکی وانه‌یی (Malik, 2014, 195) و ریگخستن و گونجاوی بابته‌تی وانه‌کان له‌گه‌ل پالنه‌ره‌کانی فیرخواز و به‌ده‌سته‌ینانی ره‌زامه‌ندی بۆ فیرخوازن (Rudhumbu, 2014, 90-91). و به‌هێزکردنی باوه‌ر به‌خۆبوونی فیرخوازن (جمال، ۲۰۱۹، ۹۱۱). ئه‌م نمونه‌یه گرنگیه‌کی زۆری پیدراوه له زانکۆکانی جیهان، تاقیکراوه‌ته‌وه له‌سه‌ر زۆربه‌ی بابته‌کانی خویندن تا بووه به‌ بزوتنه‌وه‌یه‌کی په‌روه‌رده‌یی، بنه‌ماکانی نمونه‌ی کیله‌ر هه‌موو یه‌که فیرخکارییه‌کان ده‌گرێته‌وه (جاسم و آخرون، ۲۰۰۸، ۵-۶).

۷-۲: توێژینه‌وه‌کانی پیشوو:

یه‌که‌م: توێژینه‌وه‌ی (۲۰۱۹) Rezaee, Pabarja & Mosalanejad:

ناونیشانی توێژینه‌وه‌که (جوړیته‌ی ژیا‌نی ئه‌کادیمی فیرخوازن و په‌یوه‌ندی به‌ پالنه‌ری خویندن له زانکۆی پزیشکی ئێران)، ئامانجی توێژینه‌وه‌که بریتیه‌یه له زانینی جوړیته‌ی ژیا‌نی ئه‌کادیمی فیرخوازن و رۆلی له خویندن و به‌رزکردنه‌وه‌ی هۆشیاری ئه‌کادیمی و ده‌سته‌که‌وتی ئه‌کادیمی، میتۆدی وه‌سفی-په‌یوه‌ندی به‌کاره‌ینراوه، نمونه‌ی توێژینه‌وه‌که بریتیه‌یه له (۲۰۴) فیرخوازی نیرو مچ، ئامرازی کو‌کردنه‌وه‌ی زانیاری بریتین له (پێوانه‌ی جوړیته‌ی ژیا‌نی ئه‌کادیمی و پێوانه‌ی پالنه‌ری خویندن)، ئامرازی ئاماری به‌کارهاتوو بریتیه‌یه له (Cronbach's Alpha, Spearman Correlation, Regression). له ئه‌نجامدا ده‌رکه‌وت رازی بوون به‌جوړیته‌ی ژیا‌نی ئه‌کادیمی به‌شیوه‌یه‌کی به‌رچاو پالنه‌ری خویندن له‌لای فیرخوازن به‌رزده‌کاته‌وه، وه رازیبوون به‌ لایه‌نی په‌روه‌رده‌یی له جوړیته‌ی ژیا‌ن پیشبینیکاریکی ئه‌رییی و به‌رچاو بووه له پالنه‌ری خویندنی فیرخوازندا.

دووه‌م: توێژینه‌وه‌ی عبد‌الکریم، أحمد کاظم و حسین، رؤی علی (۲۰۱۶):

ناونیشانی توێژینه‌وه‌که (جوړیته‌ی ژیا‌نی فیرخواز و په‌یوه‌ندی به‌ پالنه‌ری خویندن له‌لای فیرخوازی ره‌گه‌زی مچ له به‌شی په‌روه‌رده‌ی وه‌رزشی)، ئامانجی توێژینه‌وه‌که بریتیه‌یه له زانینی جوړیته‌ی ژیا‌ن و په‌یوه‌ندی به‌ پالنه‌ری

خویندن لای فیرخوازان. میتۆدی وهسفی-په یوهندی به کارهینراوه، نمونهی تووژینه وهکه بریتیه له (۸۰) فیرخواز، ئامرازی کۆکردنه وهی زانیاری بریتین له (پهوانه ی جووړیتی ژیان و پالنه ری خویندن)، گرنگترین ئامرازی ئامرازی به کارهاتوو بریتیه له (Person Correlation). له ئه نجامدا ده رکهوت په یوهندی کی راسته وخو هه یه له نیوان جووړیتی ژیانی فیرخواز و پالنه ری خویندن، هه رکاتیگ ئه م په یوهندی زیاتر بی ژیان باشت ده بیت ئاره زووی خویندن زیاتر ده بیت له بواری ئه کادیمی.

سینیه م: تووژینه وهی مصطفی، بعلي و یوسف، جفولای (۲۰۱۸):

ناونیشانی تووژینه وهکه (ئاستی جووړیتی ژیان لای فیرخوازی زانکۆی المسیله)، ئامانجی تووژینه وهکه بریتیه له زانیاری ئاستی جووړیتی ژیان لای فیرخوازی به شی دهرونازی. میتۆدی وهسفی به کارهینراوه، نمونهی تووژینه وهکه بریتیه له (۵۵) فیرخواز، ئامرازی کۆکردنه وهی زانیاری بریتیه له پهوانه ی جووړیتی ژیان (منسی و کاظم) به کارهینراوه. ئامرازی ئامرازی به کارهاتوو بریتیه له (Standard Mean, Cronbach's Alpha, T- test, deviation). له ئه نجامدا ده رکهوت ئاستی جووړیتی ژیان لای فیرخوازی به شی دهرونازی به رز بووه، هه یج جیاوازیه کی به لگه داری ئامرازی به دی ناکری له جووړیتی ژیان به پیی گووړانی ته مه ن، گووړینی شوینی نیشته چی بوون، گووړینی گرووی خویندن.

چواره م: تووژینه وهی ابو عره، أحمد عاطف محمد (۲۰۱۷):

ناونیشانی تووژینه وهکه ی (ههستی ئاسایشی دهروونی و په یوهندی به پالنه ری خویندن لای فیرخوازی زانکۆی القدس المفتوحة)، گرنگترین ئامانجی ئه م تووژینه وهه بریتیه له زانیاری ئاستی ههردوو گووړای ههستی ئاسایشی دهروونی و پالنه ری خویندن له نیوان فیرخوازی زانکۆدا، وه زانیاری په یوهندی نیوان ئاسایشی دهروونی و پالنه ری خویندن، میتۆدی وهسفی-په یوهندی به کارهینراوه، کومه لگه ی تووژینه وهکه پیکهاتوو له (۶۷۲۶) فیرخواز و نمونهی تووژینه وهکه بریتیه له (۳۵۰) فیرخوازی نیر و می. ئامرازی کۆکردنه وهی زانیاری بریتین له (پهوانه ی ئاسایشی دهروونی و پالنه ری خویندن)، ئامرازی ئامرازی به کارهاتوو بریتیه له (Person Correlation, T- test, Standard deviation, Mean, Cronbach's Alpha). له ئه نجامدا ده رکهوت فیرخوازی زانکۆی (قودس) ئاستیکی باش و به رزیان له ئاسایشی دهروونی و پالنه ری خویندن هه یه، ههروه ها په یوهندی کی ئه رییی به لگه داری ئامرازی له نیوان ئاسایشی دهروونی و پالنه ری خویندن هه یه. واته تا ههستی فیرخواز بو ئاسایشی دهروونی زیاتر بیت، پالنه ری بو خویندن زیاتر ده بیت.

۸. ههنگاوکانی جیهه چیکردنی تووژینه وهکه

۸-۱: **ریبازی تووژینه وهکه:** تووژینه وهه کی وهسفی په یوهندی به.

۸-۲: **کومه لگه ی تووژینه وهکه:**

فیرخوازی قوناغی (دووه م و سینیه م و چواره م) له زانکۆی کۆیه دهگریته وه به لام قوناغی یه که م وهرنه گیرا به هوی دهستیکی سالی نووی خویندن و تومارنه کردنیان، ژماره یان (۳۶۶۶) فیرخوازه بو سالی خویندنی (۲۰۲۰-۲۰۲۱)، له ههردوو رهگهزی نیر و می پیکهاتوو، وهک له خشته ی (۱) دا هاتوو.

خشتهی ژماره (۱)
کۆمه‌لگهی تووژینه‌وه‌که

ژ. فاکه‌لتی	ژماره‌ی فیرخواز	ژ. فیرخواز	سکۆل	ژماره‌ی فیرخواز	کۆی گشتی فیرخوازن
په‌روه‌ده	۱۱۳۷	۰.۱	پزیشکی	۲۰۲	
زانست و تهن‌دروستی	۵۹۷	۰.۲	په‌روه‌ده‌ی وه‌رزشی	۱۶۶	
زانسته‌ی مرۆفایه‌تی و کۆمه‌لاییه‌تی‌ه‌کان	۷۳۳				
ئه‌ندازیاری	۶۳۱				
کۆی گشتی	۳۰۹۸			۳۶۸	۳۴۶۶

۸-۳: نمونه‌ی تووژینه‌وه‌که:

نمونه‌ی تووژینه‌وه‌که پیکهاتوو له (۵۵۰) فیرخواز که له راستیدا (۶۲۶) فیرخواز وه‌رگیرا بوئه‌وه‌ی ریزه‌ی مه‌به‌ست ده‌ست بکه‌وێت له هه‌ردوو ره‌گه‌زی (نیر و می) ده‌کاته ریزه‌ی (18%) له کۆمه‌لگهی تووژینه‌وه‌که، که به‌شیوه‌ی هه‌ر مه‌که‌ی هیشووێی هه‌لبژێردراون، وه‌ک له خشته‌ی (۲) رونه‌کراوه‌ته‌وه.

خشته‌ی ژماره (۲)

نمونه‌ی تووژینه‌وه‌که

ژ. فاکه‌لتی و سکۆل	به‌ش	کۆی ژماره‌ی فیرخواز	ژماره‌ی فیرخوازانی وه‌رگیراوه قو‌ناغی دووهم	ژماره‌ی فیرخوازانی وه‌رگیراوه قو‌ناغی سێیه‌م	ژماره‌ی فیرخوازانی وه‌رگیراوه قو‌ناغی چواره‌م	کۆی ژماره‌ی فیرخوازانی وه‌رگیراوه
په‌روه‌ده	کوردی	۱۳۳	۱۴	۱۴	۱۴	۴۲
	عه‌ره‌بی	۱۳۱	۱۴	۱۴	۱۴	۴۲
	ئینگلیزی	۱۲۶	۱۴	۱۴	۱۴	۴۲
	جوگرافیا	۱۶۷	۱۴	۱۴	۱۴	۴۲
	میژوو	۱۶۸	۱۴	۱۴	۱۴	۴۲
	ده‌رونزانی	۱۰۶	۱۴	۱۴	۱۴	۴۲
	په‌روه‌ده‌ی ئایینی	۱۳۸	۱۴	۱۴	۱۴	۴۲
زانست و تهن‌دروستی	کیمیا	۱۲۳	۱۴	۱۴	۱۴	۴۲
	فیزیا	۱۳۳	۱۴	۱۴	۱۴	۴۲
	بایۆلۆجی	۹۱	۱۴	۱۴	۱۴	۴۲
	ماتماتیک	۱۰۴	۱۴	۱۴	۱۴	۴۲
	میدیکه‌ل مایکرو بایۆلۆجی	۱۰۳	۱۴	۱۴	۱۴	۴۲
	کلینیکه‌ل سایکۆلۆجی	۴۳	۱۴	۱۰	۱۴	۳۸

۴۲	۱۴	۱۴	۱۴	۲۰۲	سکۆلی پزیشکی	۱۴
۴۲	۱۴	۱۴	۱۴	۱۶۶	سکۆلی پهروهردی وهرزشی	۱۵
۶۲۶	۲۱۰	۲۰۶	۲۱۰	۱۹۳۴	کۆی گشتی	

۸-۴: ئامرازهکانی کۆکردنهوهی زانیاری:

۸-۴-۱: پێوانه‌ی جوړیتی ژیان:

تویژه‌ران پشتیان به پێوانه‌ی جوړیتی ژیان ئاماده‌کراو له لایه‌ن (منسی وکاظم، ۲۰۰۶) به‌ست، هه‌روه‌ها له‌سالی (۲۰۱۰) دووباره‌ گه‌شهی پیدرا، پیکهاتبوو له (۶۰) برگه‌ هه‌ر برگه‌یه‌کیش (۵) بژارده‌ی هه‌یه (هه‌رگیز، که‌م جار، تائاستیک، زۆرجار، هه‌میشه) که‌ به‌سه‌ر (۶) ره‌هه‌ندا دابه‌ش ببوو به‌ زمانی عه‌ره‌بی.

۸-۴-۱-۱: راستگۆی وه‌رگێرانی پێوانه‌که‌:

پێوانه‌که‌ له‌ زمانی عه‌ره‌بی وه‌رگێرا بۆ زمانی کوردی و خرایه‌ به‌رده‌ست پسپۆران بۆ دلنیا بوون له‌ دروستی برگه‌کان، به‌ مه‌به‌ستی به‌دییه‌تانی راستگۆی وه‌رگێران وینه‌ی وه‌رگێردراوه‌که‌ خرایه‌ به‌رده‌ست شاره‌زایه‌کی زمانه‌وانی تر به‌مه‌به‌ستی گه‌رانه‌وه‌ و وه‌رگێراندنی بۆ زمانی عه‌ره‌بی دوا‌ی دلنیا بوون له‌ئاستی گونجانی ناوه‌رۆکه‌کان (ره‌سه‌ن و وه‌رگێردراو) بۆ هه‌ردوو شیوه‌که‌ی پێوه‌ری جوړیتی ژیان تویژه‌ران دلنیا بوونه‌وه‌ له‌ راستگۆی وه‌رگێران و دروستی برگه‌کانی پێوانه‌که‌، دواتر رێژه‌ی سه‌دی بۆ برگه‌کان ده‌ره‌یترا و رێژه‌که‌ی گه‌یشه‌ (91.25%) .

۸-۴-۱-۲: راستگۆی پوانه‌تی پێوانه‌که‌:

راستگۆی به‌ یه‌کیک له‌ تاییه‌تمه‌ندیه‌ گرنگه‌کان داده‌نریت که‌ پێویسته‌ له‌کاتی تاقیکردنه‌وه‌ی هه‌ر پێوانه‌یه‌کدا بدۆزریته‌وه‌ چونکه‌ ئه‌گه‌ر هه‌ر جوړه‌ پێوانه‌یه‌ک له‌ توانایدا هه‌بیت پێوانه‌ی ئه‌و بابه‌ته‌ بکات که‌ له‌ پیناویدا دانراوه‌ ئه‌وا به‌ راستگۆی داده‌نریت (قادر، ۱۶۸، ۲۰۱۶). راوبۆچوون و تییینییه‌کانی شاره‌زایان وه‌رگێرا، پشت به‌سترا به‌ رێژه‌ی (73%) به‌ره‌وسه‌ر کۆی ده‌نگی نیوان هه‌سه‌نگینه‌ران بۆ گونجاوی برگه‌کان. رێژه‌که‌ی (88.5%) بوو له‌ کۆی (۶۰) برگه‌ (۵۸) برگه‌ مایه‌وه‌ که‌ (۲) برگه‌ لادرا، ئه‌وانیش برگه‌ی (۵، ۴۲).

۸-۴-۱-۳: جیگیری پێوانه‌که‌:

واته‌ تا چه‌ند برگه‌کانی پێوه‌ره‌که‌ به‌ شیوه‌یه‌کی ورد و ریکخراو و یه‌کسان پێوانه‌ی دیارده‌که‌ ده‌که‌ن (ابوزید و ابراهیم، ۲۰۰۷، ۳۳۲). پاش ئه‌نجامدانی تاقیکردنه‌وه‌ی سه‌ره‌تایی له‌سه‌ر (۵۰) فیرخواز له‌ (۱۹-۱۰-۲۰) به‌ پشت به‌ستن به‌ رێگای ئه‌لفا کرونباخ (Cronbach's Alpha) ده‌رکه‌وت که‌ جیگیری پێوانه‌که‌ (0.۸۶)، که‌ ئه‌مه‌ش به‌هایه‌کی به‌رزبوو، به‌ پێچه‌وانه‌کردنه‌وه‌ی ئه‌و برگانه‌ی که‌ به‌ نه‌رینی ده‌رچوو بوون، برگه‌کانیش بریتی بوون له‌ (۲، ۴، ۵، ۶، ۷، ۱۹، ۳۵، ۴۳، ۵۴، ۵۸).

١-٤-٨: جیبه جیکردنی کۆتایی پێوانهی جوړیتی ژبان:

جیبه جیکردنه که له ریککهوتی (٢٠٢٠/١١/٢) بوو (٦٢٦) فیرخواز له ههر دوو رهگهز له زانکۆی کۆیه به شدار بوون. به ریکگای ئەلفا کرۆنباخ ده رکهوت جیگیری پێوانه که به گشتی (٠.٨٤) بوو.

٢-٤-٨: پێوانهی پالنه ری خویندن:

له بهر نه بوونی پێوانه یه کی گونجاو به زمانی کوردی بۆ پالنه ری خویندن لای فیرخوازانای زانکۆ، توێژه ر به ره و کرداری بنیاتنان ئاراسته ی گرت.

(Allen & Yen) ئاماژه به وه ده که ن که کرداری بنیاتنانی هه ر پێوانه یه ک به گشتی به چوار قوناعی سه ره کی داده روا ت:

١. پلاندانان بۆ پێوانه که: ئەمه ش به دیاریکردنی ته وه ره کان که بر گه کان له خۆ ده گریت.
٢. دارشنتی بر گه کان به سه ر ته وه ره کان.
٣. جیبه جیکردنی بر گه کان له سه ر نمونه یه ک له کۆمه لگه ی توێژینه وه که.
٤. شیکار کردن له بر گه کانی پێوانه که (Allen & Yen, 1979, 118-119).
- ٥.

١-٤-٢-١: ده ستپیکه بیردۆزیه کان و له بهرچاوگرتنی بنه ما سه ره کییه کانی بنیاتنانی پێوانه ی پالنه ری خویندن:

ئهم توێژینه وه یه بۆ بنیاتنانی پێوانه ی پالنه ری خویندن له لای فیرخوازاندا کار ده کات، به پشتبه ستن به تیروانینی بیردۆزی و له بهرچاوگرتنی ئەو خالانه ی خواره وه:

١. پشتبه ستن به شیوازی خود ده رب رین (Self Report)، له بنیاته پیوه ریبه کان، که له سه ر تیروانین و تیگه یشتنی (نمونه ی توێژینه وه که) له کاتی ئەنجامدانی ئەر که که، بنیاتنرا وه.
٢. پشتبه ستن به پێوانه ی ده روونی (سایکۆمتری) (راستگویی، جیگیری، بابه تی) و شیکردنه وه ی بر گه کان بنیاتنرا وه.
٣. پشتبه ستن به تیروانینی هزری (Rational)، وه ک شار هزایی و لیزانینی توێژه ره له گه ل ئاماده کاری سه رچا وه و توێژینه وه کان، ههروه ها پشتبه ستن به لایه نی شار هزایی (Experience) بۆ بنیاتنانی پێوانه وه ک وه رگرتنی بیرو پای شار هزا و پسپۆران.
- ٤.

٢-٤-٢-٢: توێژینه وه ی سه ره تاییه که م:

به مه به ستی دیاریکردنی ته وه ره کانی پێوانه که، توێژه ر فۆرمیککی سه ره تاییه کرا وه ی بۆ نمونه یه ک له کۆمه لگه که ی ئاماده کرد و دابه شی کرد به سه ریاندا، ئەم فۆرمه پرسیا ری کرا وه ی له خۆ گرتو وه. سه ره رای ئە وه ش نمونه ی کۆمه لگه که ده توانیت پیشنیا ری خۆی سه باره ت به بابه ته که بخاته روو، بۆ ئەم مه به سه ته پرسیا ره کان ئاراسته ی (٢٨) فیرخواز کرا، که به سه ر به شه جیا جیا کانی ناو زانکۆ دا دابه شکران. دوا به دوا ی گه رانی زۆری توێژه ر بۆ به دوا دا چوونی سه رچا وه کان و بیردۆزه کان وه ک (بیردۆزی ره فقاری، بیردۆزی مرۆیی، بیردۆزی زانه کی، ههروه ها نمونه ی کیله ر) توێژینه وه کانی پیشوو له توێژینه وه ی (حلمی، ٢٠١٨) و (عصفور، ٢٠١٨) و (الجوه رو کهینه، ٢٠١٩) و (Pedditzi & Spigno, 2012) و (مقیرحی، ٢٠١٨) و (العوان و العطیات، ٢٠١٠) به مه به ستی سوود وه رگرتن بۆ بنیاتنانی پێوانه که.

۳-۲-۸: شیوهی سه‌ره‌تایی پیوانه‌که:

دوای کۆکردنه‌وهی راپرسییه کراوه‌که، هه‌روه‌ها ریکخستن و کورتکردنه‌وهی خرایه به‌رده‌ستی شاره‌زایان، به سوودوهرگرتن له بیردۆز و توژیینه‌وه‌کانی پیشوو. توژیهر پیداوایستی توژیینه‌وه‌که‌ی دروستکرد که (۸۴) برگه و (۲) ته‌وه‌ربوو ئه‌وانیش:

- ته‌وه‌ری پالنه‌ری ناوه‌کی.
- ته‌وه‌ری پالنه‌ری ده‌ره‌کی.

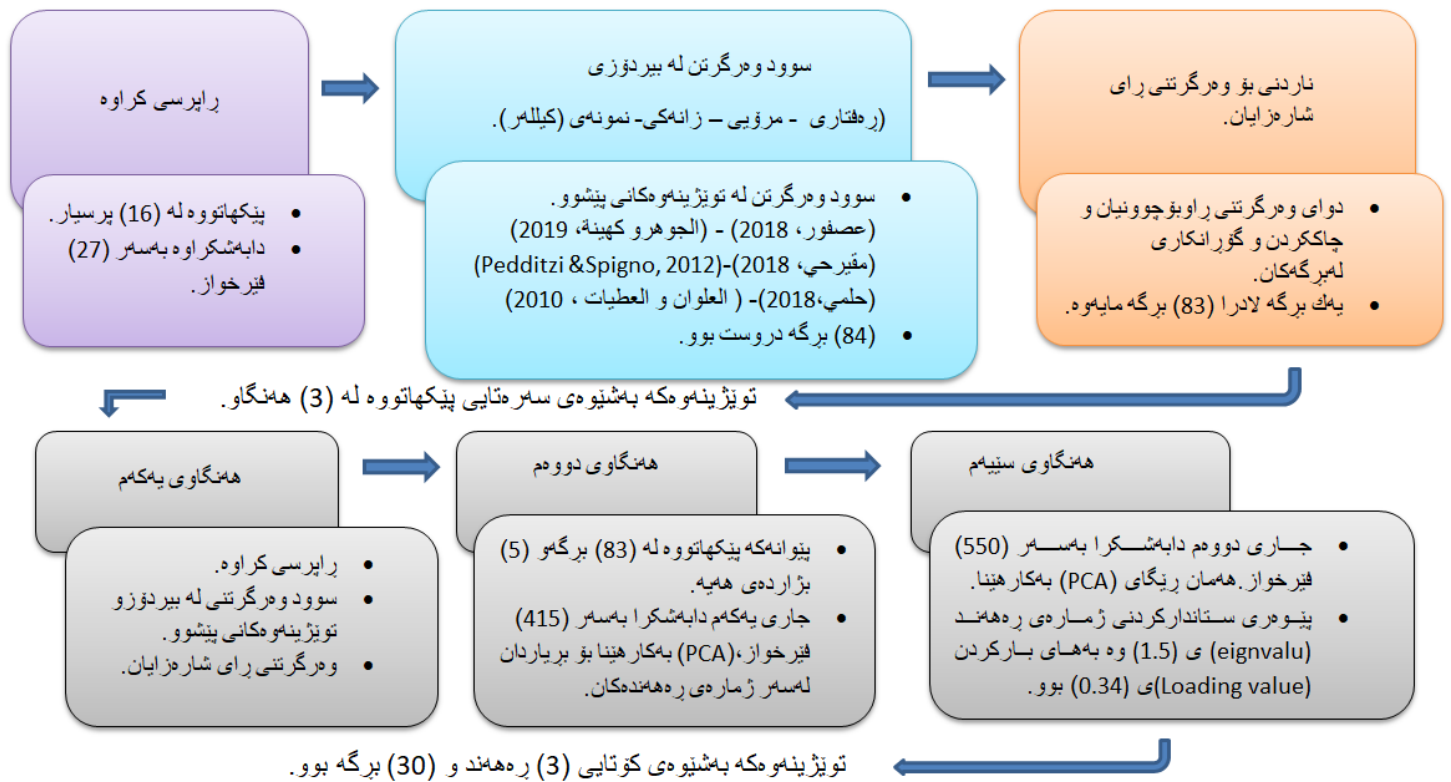
۴-۲-۸: توژیینه‌وهی سه‌ره‌تایی دووم چاوپیکه‌وتن بۆ روونی برگه‌کان و رینماییه‌کان:

له‌ریگه‌ی چاوپیکه‌وتن و دانیشتن له‌گه‌ل (۲۱) فیرخواز له به‌شه جیاجیاکان له‌ناو زانکۆدا ئه‌نجامدرا. مه‌به‌ست لێی ئاراسته‌کردنی چه‌ند پرسیاریک بوو له فیرخوازن سه‌باره‌ت به پالنه‌ری خویندن بۆ روونی پیوانه‌که به‌شیوه‌ی سه‌ره‌تایی، هه‌روه‌ها رابووچوون و تیبینییه‌کانیان به‌هه‌ند وهرگیرا بۆ باشتکردنی پیوانه‌که، سه‌ره‌پای روونی رینماییه‌کان و ده‌سته‌واژه‌کان که له‌ناو پیوانه‌که‌دا هه‌بوو ئه‌و ئه‌نجامانه له ئه‌زمونه‌که‌دا رهنگدانه‌وه‌یه‌کی ئه‌ریی هه‌بوو.

۵-۲-۸: راستگۆیی رواله‌تی:

راستگۆیی رواله‌تی واته ئایا پیوانه‌که گونجاوه بۆ ئه‌و دیاریده‌یه‌ی که ده‌بیویت، هه‌روه‌ها برگه‌کانی پیوانه‌که ته‌نها ئه‌و گۆراوه‌ی بۆی دانراوه پیوانه ده‌کات (العساف، ۱۹۹۵، ۴۳۰). برگه‌کانی پیوانه‌که خسترایه به‌رده‌ستی شاره‌زایان و پسپۆران، به‌مه‌به‌ستی هه‌سه‌نگاندن و بریاردان له‌سه‌ر دروستی و به‌کارهینانی گشت برگه‌کان، هه‌ندیک له برگه‌کان ده‌ستکاریکران و ریکخران له‌رووی ناوه‌رۆکه‌وه، دواتر خراوه به‌رده‌ستی پسپۆر و شاره‌زایان له بواری زمانه‌وانی کوردی بۆ ریکخستنی برگه‌کان، که په‌زامه‌ندی پسپۆران و شاره‌زایان له‌سه‌ر گونجاوی و مانه‌وه‌ی برگه‌کان به ریزه‌ی (۷۵٪) به‌ره‌و سه‌ره‌وه بوو. دوای ئه‌وه‌ی رابووچوون و پیشنیاری هه‌سه‌نگینه‌ران وهرگیرا بۆ گۆرینی هه‌ندی وشه و چاککردنی هه‌ندی برگه له‌رووی ناوه‌رۆک و زمانه‌وانییه‌وه وه‌دابه‌شکردنی برگه‌کان، که ریزه‌که‌ی (82.27%) بوو. له کۆی (۸۴) برگه (۸۳) برگه مایه‌وه که (۱) برگه لادرا، ئه‌ویش برگه‌ی (42) بوو، به‌مه‌ش کۆتایی به ئاماده‌کردنی پیوانه‌که هات.

پیکاره‌کانی (Procedures) دروستکردنی پیوانه‌ی پالنه‌ری خویندن:

هینکاری ژماره (1).

6-2-4-8: راستگویی ره‌هه‌ندی:

بریتیه له ئاماریکی پیشکه‌وتووی باوه‌رپیکراو، خزمه‌ت به توێژه‌ران ده‌کات له کاری بنیاتانی پیوه‌ره‌کان، له‌م ریگه‌یه‌وه پیوه‌ره‌کان بۆ ره‌هه‌نده‌کان دابه‌شده‌کرین، وه هه‌ر برگه‌یه‌ک بۆ کامه ره‌هه‌ند ده‌گه‌ریته‌وه دیاریده‌کریت، وه ریکخستن له دابه‌شکردنی برگه‌کاندا ده‌کریت له ره‌هه‌نده‌کانیاندا و هه‌روه‌ها ده‌توانریت پیشبینی ئه‌وه بکریت که ئه‌م پیوانه‌یه ده‌توانیت جیاوازی پیوانه‌کراو روونبکاته‌وه (القصابی، 2020، 543). له پیناو به‌ده‌سته‌هینانی پیوانه‌یه‌ک که به‌توانایه‌کی به‌رز بناسریت، به‌مه‌به‌ستی دیاریکردنی ئاراسته‌ی فیرخوازی زانکۆ بۆ پالنه‌ری خویندن، پیویسته شیکردنه‌وه‌ی ئاماری بۆ برگه‌کان ئه‌نجامبدریت، بۆ ئه‌م مه‌به‌سته توێژه‌ر دوای دانانی دوو ته‌وه‌ری گریمانه‌یی بۆ پالنه‌ری خویندن، ئه‌وانیش ته‌وه‌ری (پالنه‌ری ناوه‌کی و پالنه‌ری ده‌ره‌کی) بوو. ریگای (PCA) کورتکراوه‌ی (Principal component analysis) به‌کارهینا له هه‌گه‌ی ئاماری Spss شیکردنه‌وه‌ی ره‌هه‌نده‌کان، بۆ جاری یه‌که‌م (415) فیرخواز هه‌لبژێردران له‌سهر بنه‌مای یاسای په‌نجه‌کانی ده‌ستکراوه (Rule of thumb) (VanVoorhis & Morgan, 2007, 43,48). که پیوانه‌که له (83) برگه پیکهاتوو. هه‌ر برگه‌یه‌ک لیکدانی ژماره (5) کرا دوای دابه‌شکردنی پیوانه‌که به‌م شیوه‌یه به‌سهر فیرخوازان و وەرگرتنه‌وه‌ی وه‌لامه‌کان بۆ جاری یه‌که‌م به‌کارهینانی ئه‌م ریگایه برگه‌کان دابه‌شبوون بۆ چه‌ند ره‌هه‌ندی، که‌مبوونه‌وه‌ی زۆریک له برگه‌کان به‌هۆی به‌شداربوونی چه‌ند برگه‌یه‌ک له دوو ره‌هه‌ند، واته باری چه‌ند ره‌هه‌ندی (Cross Loading) بوو، هه‌روه‌ها هه‌ندیک له برگه‌کان له‌وه‌ باره (Loading) ه‌نزمتر بوو که توێژه‌ران دایانابوو له‌به‌ر ئه‌م هۆکارانه له‌کۆی (83) برگه (49) برگه مایه‌وه ئه‌وانیش برگه‌کانی (1، 2، 3، 4، 5، 7، 9، 10، 11، 12، 15، 16، 17، 19، 20، 22، 24، 25، 27، 28، 34، 35، 38، 39، 41، 43، 44، 46، 48، 49، 52، 54، 55، 56، 57، 61، 64، 65، 67، 68، 73، 74، 75، 76، 77، 78، 81، 82، 83) دواتر (6) برگه‌ی تر توێژه‌ران به‌باشیان زانی زیادی بکه‌نه‌وه بۆ ناو پیوانه‌که، برگه‌کانیش ئه‌مانه بوون (14، 26، 40، 50، 53، 62) واتا کۆی برگه‌کان

	0.703	دروستکردنی گرووی خویندن پالنه ره بۆم.	35	
	0.685	رهچاوکردنی تهندروستی و سهلامهتی فیرخواز پالنه ره بۆ ئهوهی بخوینم.	47	
	0.684	تیگه‌یشتنی مامۆستا له بارودۆخی فیرخواز به‌رده‌وامیم پیده‌دات بۆ خویندن.	43	
	0.677	سه‌ردانی کردنی زانکۆی تر و ناسینی فیرخوازی تر و په‌یوهندی کومه‌لایه‌تی، پالنه‌رن تا زیاتر هه‌ز به‌ خویندن بکه‌م.	49	
	0.653	به‌ ته‌نیا دانیشتن له ژووره‌که‌مدا پالنه‌ره بۆ ئهوهی بخوینم.	45	
	0.631	گۆی گرتن له (قورئان، موسیقای ئارام...هتد) پالنه‌رن بۆ ئهوهی بخوینم.	28	
	0.603	هه‌ز به‌ نه‌جامدانی وانه‌کان ده‌که‌م به‌ شیوه‌ی پراکتیکی له (تاقیگه، مه‌یدانی).	15	
	0.601	ده‌گه‌ریمه‌وه‌و پرسیار ده‌که‌م بۆ ئه‌و شتانه‌ی له‌ بابته‌ی خویندندا ناروونه له‌ لام.	9	
	0.558	ده‌ستکه‌وتنی سه‌چاوه‌ی زۆر و هه‌مه‌جۆر له‌ کتیبخانه‌ی زانکۆدا پالنه‌ره بۆ ئهوه‌ی بخوینم.	37	
	0.710	تازه‌کاری (گۆرانکاری له‌ ژینگه‌ی ناویۆل) دا هانم ده‌دات بۆ خویندن.	33	
	0.695	رپۆرت نوسین و سیمینارکردن پالنه‌رن بۆ ئهوه‌ی بخوینم.	32	
	0.657	سیسته‌می خویندنی وه‌رز (کۆرسات) پالنه‌رمه بۆ خویندن.	31	
0.80	0.655	لیبۆرده‌یی و چاویۆشینی مامۆستا پالنه‌رن بۆ خویندنی.	27	دوهم: په‌هه‌ندی پالنه‌تی
	0.637	که‌ش و هه‌وای زانکو (په‌یوهندی، خویندن، هیمنی و ئارامی.هتد) پالنه‌رن بۆ خویندنی.	29	
	0.604	هه‌زه‌ب گه‌فتوگۆکردنی زانستی و به‌شداریکردنی رۆژانه‌ی ناو پۆل ده‌که‌م.	34	
	0.586	گرنگی داها‌تووی به‌شه‌که‌م وام له‌ ده‌کات بخوینم.	36	
	0.723	پیم وایه، خویندن له‌ ژبانی هه‌موو تاکیک له‌ کومه‌لگه‌دا، پێویسته‌یه‌کی گرنگه‌.	8	
	0.718	به‌ ده‌سته‌پێانی ر‌ه‌زانه‌ندی خودا پالنه‌رمه بۆ خویندن.	4	
0.70	0.639	ئامانجه‌کانم پالنه‌رن، تا له‌ خویندن به‌رده‌وام بم.	2	سێهه‌م: په‌هه‌ندی خودی
	0.617	ئاوا‌ته‌خوازی به‌ ده‌سته‌پێانی ب‌روانامه‌ له‌ خویندنی زانکۆدا.	20	

8-2-4-8: شیکردنه‌وه‌ی ئاماری بۆ بنیاتنانی پێوانه‌ی پالنه‌ری خویندن:

پێوانه‌کانی ده‌ستنیشانکردنی په‌هه‌نده‌کان و هه‌یشتنه‌وه‌ی بره‌گه‌کان به‌پێی ئه‌م هه‌نگاوانه‌ی خواره‌وه‌ بوو:

1. بۆ به‌های بارکردنی بره‌گه (Loading) ستانداردمان به‌رز کرده‌وه له (0.3) بۆ (0.34).
2. به‌های پێوانه‌ی ستاندارکردنی ژماره‌ی په‌هه‌ند (Eigenvalue) مان به‌رز کرده‌وه له (1) بۆ (1.5) بۆ ده‌ستنیشانکردنی ژماره‌ی په‌هه‌ند.
3. رینگای (Varimax) مان هه‌لبژارد، چونکه‌ توێژه‌ران له‌ ئه‌نجامی خویندنه‌وه‌ و توێژینه‌وه‌کانی پێشوو گریمانیه‌ی ئه‌وه‌ ده‌کات که‌ ئه‌و په‌هه‌نده‌کانی دروستده‌بی په‌یوه‌ندیان به‌یه‌که‌وه‌ نییه. Varimax: گریمانیه‌یه‌که‌ له‌ لایه‌ن کایسه‌ر (Kaiser) له‌ سالی (1958) گه‌شه‌ی پیدراوه‌ ئاماژه‌ به‌وه‌ ده‌کات که‌ په‌هه‌نده‌کانی بابه‌ته‌که‌ په‌یوه‌ندیان به‌یه‌که‌وه‌ نییه (Abdi, 2003, 3).
4. پێوانه‌ی (KMO) مان به‌کارهینا (Sig, KMO) پێی ده‌وتریت (Model fit) واته‌ گونجاوی به‌کارهینانی ته‌کنیکی ئاماری (PCA) له‌ گه‌ل داتای توێژینه‌وه‌که‌.
5. (Anti-image Correlation Matrix): خشته‌ی په‌یوه‌ندی دژه‌ وینه‌ یان وینه‌ی گۆراو.

6. (Communalities): واته پهيوهندی ئه و برگانه له گه ل هه موو ره هه نده كان، به لام هر بر گه يه ك به هاي بار كړدنی زیاتر بو له هر ره هه نديك ئه وه ده كه ويته ژير ئه و ره هه نده.
7. كۆی جياوازی پوونكراوه (Total Variance Explained): واته جياوازی نيوان ره هه نده كان، هه ريه ك له و ره هه نده به ريزه ي چه ند به شداره له گۆرانكاري له گۆراوه سه ره كييه كه.
8. (Scree plot): بو سه لماندن و ده ستنيشان كړدنی ژماره ي ره هه نده كان، هه روه ها به هيزی ره هه نده كان دياريده كات به شيوه ي هيلكاري.

9-2-8: نامرازه ناماريه كان:

1. (Cronbach's Alpha) بو دوزينه وه ي جيگيري ناوه كي.
2. (Spearman Correlation Coefficient) بو دوزينه وه ي په يو هندی له نيوان جوړيتی ژيان و پالنه ري خویندن.
3. ناماري وه سفی (Descriptive Statistics) بو دوزينه وه ي ئاستی هه ريه ك له گۆراوه كان، (Percentage) بو ئه ژمار كړدنی ريزه ي ره زامه ندي پسپوران و شاره زيان.
4. (Principal component analysis) بو بنياتناني پيوانه ي پالنه ري خویندن.
5. (Frequency) دوو باره بوونه وه بو دوزينه وه ي ريزه ي دوو باره بوونه وه ي هه ليزارده كان بو هه ربر گه يه ك له پيوانه كان.
6. (Regression) بو پيشبين كړدن.

9. خسته پرووی نه نجامه كان و شيكردنه ويان:

ليزدا ئه و نه نجامه ده خه ينه روو كه پي گه يشتوين به پشت به ستن به سه رجه م ئه و زانيار يانه ي له سه ر ريزه ندي نامانجه كانی تويزينه وه كه يه و، وه تاوتويكردنی ئه م نه نجامه يه.

9-1: نامانجی يه كه م:

نامانجی يه كه م كه بريتي بو له زانینی ئاستی جوړيتی ژيان له لای فيرخوازي زانكۆی كۆيه به پي ره هه نده كان) دوای پونكردنه وه ي ناماري (Descriptive Statistics) بو پيوانه ي جوړيتی ژيان به شيوه يه كي گشتی و ره هه نده كانی كه تيايدا هه ريه كه يان ناوه ند ولادانی پيوه ري بو دوزرايه وه، ده ركه وت پيوانه ي جوړيتی ژيان به شيوه يه كي گشتی (M: 193.96, SD: 22.78) بو، هه روه ها پيوانه كه به شيوه يه كي گشتی و هه ر يه كيك له ره هه نده كانی ناوه ندي گۆرانی توماری بو دوزرايه وه بو زانینی ئاسته كانيان. ده ركه وت به شيوه يه كي گشتی پيوانه كه ناوه ندي گۆرانی توماری (3.34) بو ئه مه ش ئه وه ده رده خات كه نمونه ي تويزينه وه كه ئاستی جوړيتی ژيانيان باشه و لي پازين. پازين نه نجامی ئه م تويزينه وه يه هاوشيوه يه له گه ل تويزينه وه ي (مصطفى و يوسف، 2018) ده ركه وت ئاستی جوړيتی ژيان لای فيرخوازي به شي ده رونزانی له زانكۆی (المسيلة) باش و به رز بووه. هه روه ها پيچه وانه يه له گه ل تويزينه وه ي (نعيسة، 2012) نه نجامه كانی ده ريخست ئاستی جوړيتی ژيان نزمه لای فيرخوازي زانكۆی ديمه شق و تشرين، وه ك له خسته ي (4) پونكراوه ته وه.

¹ ناوه ندي گۆرانی تومار بو پيوانه كه ده ر هينرا له ريگه ي ياسای: ناوه ندي گۆرانی تومار = ناوه ند ÷ ژماره ي بر گه (193,96 ÷ 58 = 3,34).

خشتهی (٤)

خستهپووی ئاماری بۆ پیوانه‌ی جۆریتی ژیان

ژ	جۆریتی ژیان و رهه‌نده‌کانی	ژ. برگه	ژ. نمونه	ناوه‌ند	لادانی پیوه‌ری	ناوه‌ندی گۆرانی تۆمار transfer record
	پیوانه‌ی جۆریتی ژیان به‌شیوه‌یه‌کی گشتی.	٥٨ - ١	٥٥٠	١٩٣.٩٦	٢٢.٧٨	3.34
١.	جۆریتی ته‌ندروستی گشتی.	٩ - ١	٥٥٠	30.43	4.84	3.38
٢.	جۆریتی ژیانی خیزانی و کومه‌لایه‌تی	١٩ - ١٠	٥٥٠	37.56	6.94	3.75
٣.	جۆریتی په‌روه‌رده و خویندن.	٢٩ - ٢٠	٥٥٠	32.45	6.63	3.24
٤.	جۆریتی هه‌ست و سۆز.	٣٩ - ٣٠	٥٥٠	32.55	5.17	3.25
٥.	جۆریتی ته‌ندروستی ده‌رونی.	٤٨ - ٤٠	٥٥٠	30.65	5.23	3.40
٦.	جۆریتی کاتی کار کردن و به‌رپوه‌بردن.	٥٨ - ٤٩	٥٥٠	30.05	4.05	3.00

تویژه‌ران ئه‌م ئه‌نجامه ده‌گه‌رینیتته‌وه بۆ ئه‌وه‌ی که پێژه‌یه‌کی به‌رچاو له فیرخوازانی خانووی خۆیان هه‌بوو، که ژماره‌یان (٤٨٩) فیرخوازبوو، ته‌نها پێژه‌یه‌کی که میان کریچی بوون، که ژماره‌یان (٦١) فیرخوازبوو، هه‌روه‌ها زۆربه‌یان تارا‌ده‌یه‌ک داها‌تیک‌ی باشی خیزانیان هه‌بوو، که ژماره‌یان (٤٣٦) فیرخواز بوو له کۆی (٥٥٠) فیرخواز که داها‌تیان له‌سه‌روی (٥٠٠) هه‌زار دیناره‌ بوو، که ئه‌مه‌ش وا ده‌کات کار له که‌سایه‌تی (خود) بکات که گرنگترین لایه‌نه بۆ جۆریتی ژیان و په‌نگدانه‌وه‌ی گونجانی ده‌رونی و کومه‌لایه‌تیان له‌گه‌ڵ ژیانی زانکۆدا.

٩-٢: ئامانجی دووهم:

بریتی بوو له (بنیاتانی پیوانه‌ی پالنه‌ری خویندن له لای فیرخوازانی زانکۆ) ئه‌م ئامانجه وه‌لامداراوه‌ته‌وه له به‌شی سییه‌م، چونکه په‌یوه‌ندی به دروستکردنی پیوانه‌ی پالنه‌ری خویندنه‌وه هه‌یه.

٩-٣: ئامانجی سییه‌م:

بریتی بوو له (ئاشکراکردنی ئاستی پالنه‌ری خویندن لای فیرخوازانی زانکۆی کۆیه به‌پێی ره‌هه‌نده‌کان) که ئاماری (Descriptive Statistics) ی به‌کاره‌ینا بۆ پیوانه‌ی پالنه‌ری خویندن به‌شیوه‌یه‌کی گشتی و په‌هه‌نده‌کانی که تیییدا هه‌ریه‌که‌یان ناوه‌ند و لادانی پیوه‌ری بۆ دۆزرایه‌وه، ده‌رکه‌وت پیوانه‌ی پالنه‌ری خویندن به‌شیوه‌یه‌کی گشتی (M:100.72, SD18.40) بوو. هه‌روه‌ها پیوانه‌که به‌شیوه‌یه‌کی گشتی و هه‌ر یه‌کیک له په‌هه‌نده‌کانی ناوه‌ندی گۆرانی تۆماری بۆ دۆزرایه‌وه بۆ زانیانی ئاسته‌کانیان. ده‌رکه‌وت به‌شیوه‌یه‌کی گشتی پیوانه‌که ناوه‌ندی گۆرانی تۆماری (٣.٣٥)^٢ بوو، ئه‌مه‌ش ئه‌وه ده‌رده‌خات که نمونه‌ی تویژینه‌وه‌که ئاستی پالنه‌ری

^٢ ناوه‌ندی گۆرانی تۆمار بۆ پیوانه‌که ده‌ر هینرا له ریگه‌ی یاسای: ناوه‌ندی گۆرانی تۆمار = ناوه‌ند ÷ ژماره‌ی برگه (٣,٣٥ = ٣٠ ÷ ١٠٠,٧٢).

خویندنیان باشه، ئەم تووژینهوهیه هاوشیوهیه لهگهڵ تووژینهوهیه (أبوعرة، ۲۰۱۷) که تینیدا دهرکهوت فیرخووانی زانکۆی قودس ئاستیکی باش و بهرزیاں له پالنهاری خویندندا ههیه، وهک له خشتهی (۵) روناکراوتهوه.

خشتهی (۵)

خستهپووی ئاماری بۆ پتوانهاری پالنهاری خویندن

ژ	پالنهاری خویندن و روهههندهکانی	ژ.برگه	ژ.نمونه	ناوهند Mean	لادانی پتوهاری Std. Deviation	ناوهندی گۆرانی تۆمار transfer record
	پتوانهاری پالنهاری خویندن بهشیوهیهکی گشتی	۳۰	550	100.72	18.40	3.35
۱.	روهههندي زانستخواری	۱۹	550	۵۹.۵۹	17.93	۳.۱۳
۲.	روهههندي پالپهستی	۷	550	۲۵.۰۷	5.74	3.58
۳.	روهههندي خودی	۴	550	۱۵.۹۷	3.35	3.99

ئهو ئهناجه دهگهڕێتهوه بۆئوهی که رێژهیهکی بهرچاو له فیرخووان ئارهزووی خویندنیان له بهشهکهیان ههیه که ژمارهیان (۳۶۵) فیرخوواز بوو. بههۆی ئازادی سهلماندن و بهدییهتانی خود به ههلبژاردنی لقی خویندن لهگهڵ تواناکانیان له رێگهی ریههاری ئهکادیمی و خزمهتگوزاری راپوێژکاری دهرونی بۆ تاک و کومهل، ههروهها زۆر له فیرخووان پێیان وایه سیستهمی وهرزی (کۆرسات) ئارهزووی خویندنیان زیادهکات، چونکه شیواری خویندن له زانکۆ له ههندي له بهشهکان سیستهمی کۆرساته وه تیگهیشتنی ماموستا له بارودۆخی فیرخووان، یان ههندي جار لهوانهیه پالنهکه ناوهکی بیت یان ئاستی رۆشنییری و بیرکردنهوهی کومهلگه بیت...هتد.

۴-۹: ئامانجی چوارهم:

بریتیه له زانیی پهیوهندی لهنیوان جوریتی ژیان و پالنهاری خویندن. بۆ بهجیهتانی ئامازی ئاماری (Spearman Correlation Coefficient) بهکارهات، چونکه داتاکهمان له جوریتی ناراستهوخویه (non parametric) بهشیوهی ریزبهندی (ordinal) هه (Rebekic, et al, 2015, ۴۷). بۆیه هاوکۆلهی پهیوهندی سپیرمان بهکارهینرا، چونکه سروشتی داتاکه گونجاوه لهگهڵی بۆ دۆزینهوهی پهیوهندی لهنیوان جوریتی ژیان و پالنهاری خویندن، دهرکهوت پهیوهندی ئهریی بهلگهداری ئاماری ههیه لهنیوانیان که بههای پهیوهندیهکی $r=0.084, p=0.04, n=550$ بوو. بهشیوهیهکی گشتی نمونهی تووژینهوهیه که ئهوه روندهکاتهوه ههرچهندی جوریتی ژیانان باش بیت پالنهاری خویندنیان زیاتر دهبیت، ئەم تووژینهوهیه هاوشیوهیه لهگهڵ تووژینهوهی (عبدالکریم و حسین، ۲۰۱۶) و (Rezaee, Pabarja, & Mosalanejad, 2019) که تینیدا ئهناجهی ئەم لیکۆلینهوانه دهریانخست که پهیوهندیهکی راستهوخۆ ههیه لهنیوان جوریتی ژیان فیرخوواز و پالنهاری خویندن، ههر کاتیک ئەم پهیوهندیه زیاتر بی رازیوون زیاتر دهبیت و ژیان باشتر دهبیت، ئارهزووی خویندن زیاتر دهبیت له بواری ئهکادیمی، له خشتهی (۶) دا خراوتهپوو.

خشتهی (٦)

خسته پوووی شیکارکردنی په یوهندی و به لگه داری ئاماری له نیوان جوریتی ژیان و پالنه ری خویندن

ژ.	گورپا	ژ. نمونه	به های په یوهندی (٢) Spearman's Correlation	ئاستی به لگه داری Sig 0.05
١.	جوریتی ژیان	٥٥٠	0.084	٠.٠٤
٢.	پالنه ری خویندن			

دهرکه وت گریمانی سفری H_0 هه له یه و گریمانی له جیاتی H_1 راسته له بهرئه وهی ($\alpha < 0.05$) به پرای تویتژهران ئه و دهرئه نجامه ده گه ریتته وه بو ئه و بارودوخه نه خوازوادی فیرخوازان له سه رده می کورپونادا، چونکه بو ماوه یه کی زور فیرخوازان له خویندن زانکو دابرابوون، ئه مهش له وانیه وای له فیرخوازان کردبیت هه ستیان به بیزاری کردبیت له ماله وه و هوکاریک بووبیت بوئه وهی ئیستا ئاره زووی خویندن بکن، پالنه ریان بو خویندن باش بیت، هه روه ها هه سترکردنی فیرخوازان له گه رانه وه یان بو ژیان بو جاریکی تر به شیوه یه کی ئاسایی، جوریتی ژیان کوله گه ی سه ره کییه له بنیاتنانی پیشکه وتنی کومه لگه به گشتی و بواری په روه رده و خویندن به تایبه تی.

٩-٥: ئامانجی پینجه م:

بریتی بوو له (زانینی پیشبینیکردنی گورپاوی پالنه ری خویندن له ریگه ی گورپاوی جوریتی ژیان).
(Regression) به کارهیندرا بوئه وهی بزاندری جوریتی ژیان تا چه ند پیشبینی پالنه ری خویندن دهکات، وه نمونه که پیکهاتبوو له (٥٥٠) فیرخواز.
له خشته ی (Variable Entered) دهرده که ویت که کام گورپا و له ناو شیواز ه که دا هه یه واتا ئه و گورپا وهی که وهک گورپاوی پیشبینیکار کار دهکات، ئه ویش گورپاوی جوریتی ژیان، وهک له خشته ی (٧) روونکرا وه ته وه.

خشتهی (٧)

گورپاوی تومارکراو (Variable Entered)

ریگا Method	گورپاوی تومارکراو Variable Entered	شیواز Model
Enter	جوریتی ژیان	١

گورپاوی سه ره به خو: جوریتی ژیان (گورپاوی پیشبینیکار).

گورپاوی پاشکو: ره هه ندی خودی یه کیکه له ره هه ندهکانی پالنه ری خویندن (گورپاوی پیشبینیکراو).
له خشته ی (ئه نوفا) پیمان ده لیت جوریتی ژیان پیشبینیکاریکی ئه ری به رچاوه بو ره هه ندی خودی له پالنه ری خویندن وهک گورپاوی پیشبینیکراو ئه مه تاقیکرا وه ته وه به به کارهینانی شیکردنه وهی جیاکاریه کان که به های $P < 0.05$ بوو. بو خسته پوووی ئه نجامی ئه نوفا ده توانین ئه م هاوکیشه یه به کاریتین که به ها که ی $F(1,548) = 72.843, p = 0.001$ وهک له خشته ی (٨) دا خرا وه ته پوو.

خشتهی ژماره (۸)

پیشبینیکردنی رههندی خودی له پالنه‌ری خویندن وهک گۆراوی پیشبینیکراو (ANOVA)

ئاستی به‌لگه‌داری Sig	به‌های (F)	دوجای ناوه‌ند Mean Square	نمره‌ی ئازادی Df	کۆی دوجاکان Sum of Squares	شیواز Model	گۆراوی پیشبینیکراو	گۆراوی پیشبینیکار	ژ
0.001	72.843	723.066	1	723.066	Regression	رهه‌ندی	جۆریتی ژیان	۱
		9.926	548	5439.627	Residual	خودی له		
			549	6162.693	Total	پالنه‌ری خویندن.		

لیزه‌دا ئه‌نجامه‌کان ده‌ریانخست گۆراوی پیشبینیکار پیشبینی گۆراوی پیشبینیکراو ده‌کات و به‌لگه‌داری ئامارییه.

له خشته‌ی کورته‌ی شیوازه‌که (Model Summary) زانیاریمان پیده‌دات ده‌باره‌ی چۆنیه‌تی پیشبینیکردنی نیوان دوو گۆراو. له‌م باره‌یه‌وه ده‌سته‌واژه‌ی شیواز (Model) به‌کاره‌اتوه. شیوازه‌که له گۆراوی پیشبینیکار پیکدیت که ئیمه به‌کاری ده‌یین بۆ هه‌ولدان بۆ پیشبینی گۆراوی پاشکۆ، له خشته‌ی (۹) پوونکراوه‌ته‌وه.

خشته‌ی (۹)

کورته‌ی شیوازه‌که (Model Summary)

هه‌له‌ی خه‌ملاندن Std. Error of the Estimate	ریژه‌ی جیاوازی پوونکردنه‌وه R Square (R ²)	به‌های په‌یوه‌ندی (R)	گۆراوی پیشبینیکراو	گۆراوی پیشبینیکار	شیواز Model
3.150	0.117	0.343 ^a	رهه‌ندی خودی له پالنه‌ری خویندن.	جۆریتی ژیان	۱

ده‌رده‌که‌ویت به‌هاکه له ستوونی (R) دا نوینه‌رایه‌تی په‌یوه‌ندی نیوان گۆراوه‌کان ده‌کات. گۆراوی جۆریتی ژیان له‌گه‌ل رهه‌ندی خودی له پالنه‌ری خویندندا به‌های په‌یوه‌ندییه‌که‌ی $R=0.343^a$ بو. هه‌روه‌ها ئه‌و به‌هایه‌ی که له ستوونی (R²) دا هه‌یه ئاماژه به ریژه‌ی جیاوازی پوونکردنه‌وه له گۆراوی پاشکۆدا ده‌کات که رهه‌ندی خودیه‌ به‌هاکه‌ی $R^2=0.117$ که ده‌کریت به شیوازی (جۆریتی ژیان) پوونکریته‌وه.

له خشته‌ی (هاوکۆله‌کان) پیمان ده‌لێت چۆن گۆراوی پیشبینیکار به‌شداری له شیوازه‌که‌دا ده‌کات ئیمه لیزه‌دا چاوه‌رپیی ئه‌وه ده‌که‌ین که پیمان بلێت پیشبینیه‌کی به‌رزی گۆراوی پیشبینیکراو ده‌کات، ئاستی به‌لگه‌داری ئاماری ($\alpha < 0.05$) بو، وه‌قه‌باره‌ی کاریگه‌ریه‌که‌ی ($Beta=0.343$) بو که ئه‌مانه‌ش ده‌ریده‌خات به‌شداریه‌کی به‌رچاو له شیوازه‌که‌دا ده‌کات. له کۆتاییدا ده‌توانین شیوازیکی ئاماری به‌ره‌م بینین که ریگه‌مان پیده‌دات بۆ پیشبینیکردنی به‌های گۆراوی پیشبینیکراو له‌سه‌ر بنه‌مای گۆراوی پیشبینیکار، که پیی ده‌وتریت هاوکیشه‌ی پیشبینی: $y=B_0+B_1x$ (Glasserman, 2001, 4). وه‌ک له خشته‌ی ژماره (۱۰) پوونکراوه‌ته‌وه.

خشتهی (۱۰)

هاوکۆلکهکان (Coefficients)

ئاستی به‌لگه‌داری Sig	به‌های (T)	هاوکۆلکه ستاندارکراوه‌کان Standardized Coefficients		هاوکۆلکه ستاندارنه‌کراوه‌کان Unstandardized Coefficients	شینواز Model
		Beta	Std. Error	B	
0.001	5.387		1.152	6.208	جیگیر (Constant)
.001	8.535	.343	.006	.050	جۆریتی ژیان

(جۆریتی ژیان) $y = 6.208 + 0.050x$ (په‌هه‌ندی خودی) و اتا هه‌ر گۆرپانکاریه‌ک له جۆریتی ژیان پووبدات په‌هه‌ندی خودی له گۆرپاوی پالنه‌ری خویندن به بری (۰.۰۵۰) زیاد ده‌کات، جۆریتی ژیان راده‌ی رازیوون و هه‌ستی چۆنایه‌تی تاکه که‌سییه و په‌نگدانه‌وه‌ی له‌سه‌ر پینداویستی ژیانی جۆراوجۆر ده‌بیته له‌وانه په‌روه‌ده و خویندن. ئەنجامی ئەم تووژینه‌وه‌یه هاوشیوه‌یه له‌گه‌ل تووژینه‌وه‌ی (Razae et al, 2019) که تیایدا ئەنجامی ئەم لیکۆلینه‌وه‌یه ده‌ریخست رازیوون به‌لایه‌نی په‌روه‌ده‌یی و کۆمه‌لایه‌تی له جۆریتی ژیاندا پالنه‌ری خویندن به‌رز ده‌کاته‌وه و رازیوون به‌لایه‌نی په‌روه‌ده‌یی له جۆریتی ژیاندا پیشبینیکاریکی ئەریی به‌رچاو بووه له پالنه‌ری خویندن فی‌رخوازاندا. بۆ زانیاری گۆرپاوی جۆریتی ژیان پیشبینیکار بوو بۆ گۆرپاوی پالنه‌ری خویندن به‌شیوه‌یه‌کی گشتی و په‌هه‌نده‌کانی (پالپشتی و خودی)، لی‌ره‌دا ته‌نیا په‌هه‌ندی خودی هه‌لبژێردا وه‌ک پیشبینیکراویکی ئەریی به‌رچاو له‌لایه‌ن گۆرپاوی جۆریتی ژیان.

۱۰. راسپارده‌کان:

له‌ژێر رۆشنایی ئەنجامه‌کان ئەم راسپاردانه پیشکه‌شکران:

۱. وه‌زاره‌تی په‌روه‌ده‌و خویندن باله‌ له‌ هه‌ریمی کوردستان پلانیکی ئەوتۆ دابنن بۆ دابینکردنی ژینگه‌یه‌کی گونجایی پۆل و په‌روه‌ده که پالنه‌ری خویندن لای فی‌رخوازان زیاتر و به‌هێزتر بکات.
۲. ریکخستنی هه‌لمه‌تی چر له‌ رینگه‌ی وه‌زاره‌تی رۆشنیبری بۆ هۆشیارکردنه‌وه‌ی زانکۆ به‌ شیوازیکی په‌روه‌ده‌ی ته‌واو به‌ گرنگیدان به‌ کردنه‌وه‌ی خول و به‌رنامه‌ی ته‌له‌فزیۆنی رۆشنیبری...
۳. پشتیوانی حکومه‌ت بۆ زیادکردنی چالاکی ناچینایه‌تی له‌ زانکۆ به‌مه‌به‌ستی به‌ره‌وپیشبردنی جۆریتی ژیان له‌نیوان فی‌رخوازان و مامۆستایان.
۴. هه‌ولدان بۆ زیاتر کارکردنی رۆلی فی‌رخوازان به‌کردنه‌وه‌ی ده‌رفه‌ت بۆ میوانداری پسپۆر له‌ په‌روه‌ده و ده‌رونزانی له‌ هۆشیارکردنه‌وه‌و پیشکه‌شکردنی زانیاری بۆ په‌ره‌پیدانی جۆریتی ژیان و هه‌روه‌ها بۆ دۆزینه‌وه‌ی ئەو بارودۆخه‌ ده‌رونیانه‌ی که ده‌بیته‌ هۆی به‌رزکردنه‌وه‌ی ئاستی پالنه‌ری خویندن لای فی‌رخوازان.

۱۱. پيشنيارهكان:

له ژير پوشنایي ئەنجامهكان ئەم پيشنيارانە پيشكهشكران:

۱. ئەنجامدانی تويژينه وهيه کی هاوشيوه له زانکۆکانی تر و قوناغهکانی تری خویندن.
۲. ئەنجامدانی تويژينه وهيه کی هاوشيوه له گهڵ گۆراوهکانی تری وهک: زیرهکی ههڵچوونی، گونجانندی ئەکادیمی، بیرکردنه وهی رهخنه گرانه، دهستکهوتی ئەکادیمی، بیرکردنه وهی داهينه رانه.
۳. ئەنجامدانی تويژينه وهيه کی بهراوردکردن له نیوان ئەو فيرخوازانهی که پالنهری خویندنیان بهرزهو ئەو فيرخوازانهی پالنهری خویندنیان نزمه.
۴. ئەنجامدانی تويژينه وهيه کی ئەزمونی بو ئاشکراکردنی کاریگهری جوړیتی ژيان که ديزاین بکريت بو بهرزکردنه وهی ئاستی پالنهری خویندن لای فيرخوازن.

Quality of life and its Relationship to Studying Motivation among Koya University Students

Paiz Khalid Sabir

Education and psychology Department, Faculty of Education, Koya University, Koya, Kurdistan Region, Iraq.

E-mail: paiz.khalid@koyauniversity.org

Khalid Ismail Mustafa

Education and psychology Department, Faculty of Education, Koya University, Koya, Kurdistan Region, Iraq.

E-mail: khalid.ismail@koyauniversity.org

Abstract:

The purpose of this study is to find out the level of the quality of life according to its dimensions, and constructing the measurement of the studying motivation, to display the levels of studying motivation from the part of the university students. The paper tries to find the relationship between quality of life and studying motivation and figure out the presupposition of studying motivation through the quality of life. The relevant descriptive method was adopted in the study. The population of the study is made up of (3466) students. The sample of the study for the first setting was of (465) students, the second setting was of (۰۰۰) male and female students, they are selected in a random clustered way. For collecting information, the researchers used two measures: the quality of life is taken and the measures of studying motivation is constructed, the results turned out that the quality of life of students is at an acceptable level. For constructing the measures of studying motivation, the analysis of principles of used dimensions, divided the measurement into three dimensions, it turned out that the studying motivation is at an acceptable level. There are statistical positive evidences for the relation between quality of life and studying motivation. It turned out that quality of life presupposes a remarkable self-dimension in studying motivation. Finally, the researcher in the light of the results, offered some recommendations and suggestions.

Key words: Quality, Life, Quality of Life, Motivation, Studying Motivation.

١٢. سه‌رچاوه‌كان

تيمپلار، پيچارد (٢٠١٩). ياساكانى ژيان. (وه‌رگيترانى: به‌مۆ عه‌بدولعه‌زين)، چ ٤. تاران.
 الزعبي، مروان طاهر و ظاهر، عباطة ضبعان وئه‌وانى تر (٢٠١٩). ده‌روازه‌يه‌ك بۆ ده‌رونزاني. (وه‌رگيترانى: ئازيز قادر ميرواده‌لى)،
 چ ١، هه‌وليت: ده‌زگاي چاپ و په‌خشي نارين.
 عزيز، عزالدين احمد (٢٠١٧). بنه‌ماكانى ده‌رونزاني گشتى. چ ٦، هه‌وليت: چاپخانه‌ى رۆژه‌ه‌لات.
 عه‌بدوللا، هه‌ريم (٢٠١٤). تراژيدياتى خويندن له زانكودا. چ ١، هه‌وليت: چاپخانه‌ى رۆژه‌ه‌لات.
 قادر، ره‌مه‌زان حه‌مه‌دامين (٢٠١٦). پيوانه‌و هه‌سه‌نگاندنى په‌روه‌ده‌يى. چ ١، سليمانى: چاپخانه‌ى چوارچرا.
 ئەلزغول، عماد عبدالرحيم (٢٠١٥). بنه‌ما سه‌ره‌كيبه‌كاني سايكۆلۆژيائى په‌روه‌ده‌يى. (وه‌رگيترانى: ئارام ئەمين شوانى)، چ ١. هه‌وليت:
 چاپخانه‌ى رۆژه‌ه‌لات.

ابوزيد، عبدالباقي عبدالمنعم و ابراهيم، محمد عبدالرزاق (٢٠٠٧). مهارات البحث التربوي. ط ١، الأردن: دار الفكر.
 أبوعرة، أحمد عاطف محمد (٢٠١٧). الشعور بالأمن النفسي وعلاقته بدافعية التعلم لدى طلبة جامعة القدس المفتوحة. جامعة القدس
 المفتوحة، رسالة ماجستير منشورة على الإنترنت على الرابط >
<https://www.qou.edu/ar/sciResearch/pdf/master/irshad/ahmadAtefAbuErra.pdf> < أسترجع بتاريخ ٤ - ٧ - ٢٠٢٠.

أمال، بن يوسف (٢٠٠٨). العلاقة بين استراتيجيات التعلم والدافعية للتعلم وأثرهما على التحصيل الدراسي. جامعة الجزائر، كلية
 العلوم الإنسانية والاجتماعية، رسالة ماجستير منشورة على الإنترنت على الرابط >
http://biblio.univ-alger.dz/xtf/data/pdf/1110/BENYOUCEF_AMEL.pdf < أسترجع بتاريخ ٦ - ١٢ - ٢٠٢٠.

أمال، بوعيشة (٢٠١٤). جودة الحياة و علاقتها بالهوية النفسية لدى ضحايا الإرهاب بالجزائر - دراسة ميدانية ببلدية براقى دائرة
 الحراش الجزائر العاصمة. جامعة محمد خيضر- بسكرة- كلية العلوم الإنسانية و الاجتماعية، رسالة الدكتوراه منشورة على
 الأنترنيت على الرابط >
<http://thesis.univ-biskra.dz/1204> < أسترجع بتاريخ ٤ - ١٠ - ٢٠٢٠.

أمو سعدي، عبدالله و الحوسني، وهدي (2018). "أثر التدريس بمنحى الصف المقلوب (Flipped Classroom) في تنمية
 الدافعية لتعلم العلوم والتحصيل الدراسي لدى طالبات الصف التاسع الأساسي"، مجلة جامعة النجاح للأبحاث - العلوم الإنسانية ،
 المجلد 32(8)، على الرابط >
https://www.researchgate.net/profile/hdy_alhwsny/publication/343577661 < أسترجع بتاريخ ١ - ٨ - ٢٠٢٠.

امحمد، مسعودي (٢٠١٥). "بحوث جودة الحياة في العالم العربي". مجلة العلوم الإنسانية و الاجتماعية، العدد ٢٠، على الرابط >
<https://www.asjp.cerist.dz/en/article/38854> < أسترجع بتاريخ ٦ - ٨ - ٢٠٢٠.

بكر، جوان إسماعيل (٢٠١٣). جودة الحياة وعلاقتها بالانتماء والقبول الاجتماعيين. ط ١، عمان: دار ومكتبة الحامد للنشر والتوزيع.
 جاسم، عائد صباح حسين و حسن، مها صبري و الحسيناوي (٢٠٠٨). "تأثير أنموذج كيلر في تعليم مهارتي الإستقبال والإعداد
 بالكرة الطائرة". مجلة الفتح، العدد (٣٤)، على الرابط >
<https://iasj.net/iasj/download/21b2094e125315bd> < أسترجع
 بتاريخ ٦ - ١٠ - ٢٠٢٠.

جمال، ميسون (٢٠١٩). "أثر استخدام وسائل التواصل الاجتماعي في دافعية التعلم واتخاذ القرار لدى طلبة الثانوية في مدينة
 عمان". مجلة جامعة النجاح للأبحاث (العلوم الإنسانية) المجلد 33(٦)، على الرابط >
https://journals.najah.edu/media/journals/full_texts/1_0y3Wqna.pdf < أسترجع بتاريخ ٢٨ - ٩ - ٢٠٢٠.

- الجوهر، زواقي و كهينة، بركان (٢٠١٩). التوافق النفسي وعلاقته بالدافعية للتعلم لدى تلاميذ السنة أولى ثانوي. جامعة ألكلى محند أولحاج- البويرة، كلية العلوم الإجتماعية والإنسانية، رسالة ماجستير منشورة على الإنترنت على الرابط <http://dspace.univ-bouira.dz:8080/jspui/bitstream/123456789/5788/1/%D8%B2%D9%88%D8%A7%D9%82%D9%8A%20%D8%A7%D9%84%D8%AC%D9%88%D9%87%D8%B1> < أسترجع بتاريخ ٢١-١٠-٢٠٢٠.
- حلمي، رنيا وجيه (٢٠١٨). "مقرر إلكتروني لتنمية التحصيل المعرفي والدافعية للتعلم لدى الطالبات المعلمات بكلية التربية للطفولة المبكرة". مجلة الطفولة، العدد التاسع والعشرون، على الرابط > http://jchild.journals.ekb.eg/article_74146_ff2a32642bf5bb86e97d8210b88a785e.pdf < أسترجع بتاريخ ٣-١٢-٢٠٢٠.
- الخرزاعلة، محمد سلمان فياض و الزبون، منصور حمدون و الخرزاعلة، خالد عبدالله و الشوبكي، عساف عبد ربة (٢٠١١). طرائق التدريس الفعال. ط١، عمان: دار صفاء للنشر والتوزيع.
- الزهراء، سيسبان فاطيمة (٢٠١٧). فاعلية برنامج إرشادي لتحسين الدافعية للتعلم لدى التلاميذ المعرضين للتسرب المدرسي. جامعة وهران ٢، كلية العلوم الاجتماعية، رسالة دكتوراه منشورة على الإنترنت على الرابط http://www.univ-oran2.dz/images/these_memoires/FSS/Doctorat/TDSSA-92/%D8%A7%D9%84%D9%88%D8%A7%D8%AC%D9%87%D8%A9%20+%20%D8%A7%D9%84%D9%85%D9%84%D8%AE%D8%B5.pdf < أسترجع بتاريخ ٢٣-١١-٢٠٢٠.
- سرحان ، سهيرزكي محمود (2015). الدافعية للتعلم والذكاء الانفعالي وعلاقتها بالتحصيل الدراسي لدي طلبة المرحلة الإعدادية بغزة. جامعة الأزهر-غزة، رسالة ماجستير منشورة على الإنترنت على الرابط > www.alazhar.edu.ps/Library/aattachedFile.asp?id_no=0048200 < أسترجع بتاريخ ٢٠-٨-٢٠٢٠.
- سليم، مريم (٢٠٠٣). علم نفس التعلم. ط١، بيروت: دار النهضة العربية.
- سوفي، عبد الكمال (٢٠١٨). علاقة التحصيل الدراسي بدافعية التعلم لدى تلاميذ السنة الرابعة متوسط. جامعة الشهيد حمة لخضر بالوادي، كلية العلوم الاجتماعية والإنسانية، رسالة ماجستير منشورة على الإنترنت على الرابط > <http://193.194.92.111/bitstream/123456789/1063/1/%D8%B9%D9%84%D8%A7%D9%82%D8%A9%20%D8%A7%D9%84%D8%AA%D8%AD%D8%B5%DB%8C%D9%84%20%D8%A7%D9%84%D8%AF%D8%B1%88%D8%A7%D9%84%D8%AE%D8%B5.pdf> < أسترجع بتاريخ ٢-١١-٢٠٢٠.
- الصرايرة، باسم و الفليح، خالد عبدالعزيز و الصمادي، يحيى و السليتي (٢٠٠٩). استراتيجيات التعلم والتعليم: النظرية والتطبيق. ط١، عمان: عالم الكتاب الحديث للنشر والتوزيع.
- عامر، أحمد محمد (١٩٨٦). أصول علم النفس العالم في ضوء الإسلام. ط١، جدة: دار الشرق.
- عبد الكريم ، أحمد كاظم و حسين، رؤى علي (٢٠١٦). جودة حياة الطلبة وعلاقتها بدافعية التعلم لدى طالبات ، على الرابط > <http://www.sign-ific-ance.co.uk/index.php/ASSRarabic/article/viewFile/1403/1306> < أسترجع بتاريخ ٣-١٢-٢٠٢٠.
- عدس، عبد الرحمن و قتامي، يوسف و منيزل، عبد الله و خالد، يوسف (٢٠٠٩). علم النفس التربوي. القاهرة: الشركة العربية المتحدة للتسويق و التوريدات بالتعاون مع جامعة القدس المفتوحة.
- العساف، صالح بن حمد (١٩٩٥). المدخل إلى البحث في العلوم السلوكية. الرياض: مكتبة العبيكان للنشر > <https://www.alarabimag.com/read/23771> < أسترجع بتاريخ ٢٢-٦-٢٠٢٠.
- عصفور، خلود رحيم (٢٠١٨). أنواع الدافعية الأكاديمية على وفق التقرير الذاتي لطالبات كلية التربية للبنات. جامعة بغداد، كلية التربية للبنات، العلوم النفسية والتربوية، بحث محكم و منشور على الرابط > <https://www.researchgate.net/profile/Khulud-Raheem/publication/325180765> < أسترجع بتاريخ ١-١٠-٢٠٢٠.

العنوان، أحمد فلاح و العليات، خالد عبد الرحمن (٢٠١٠). "العلاقة بين الدافعية الداخلية الأكاديمية والتحصيل الأكاديمي لدى عينة من طلبة الصف العاشر الأساسي في مدينة معان في الأردن". مجلة الجامعة الإسلامية (سلسلة الدراسات الإنسانية) المجلد الثامن عشر، العدد الثاني، على الرابط >

<https://journals.iugaza.edu.ps/index.php/IUGJHR/article/download/861/804> <أسترجع بتاريخ ٣-١٢-٢٠٢٠.

على، محمد سيد (٢٠١١). موسوعة مصطلحات التربية. ط ١، عمان: دار المسيرة.

عيد، نانسي كمال صالح (٢٠١٨). "مقياس جودة الحياة للمراهقين ضعاف السمع". مجلة البحث العلمي في التربية، العدد التاسع، على الرابط <https://jsre.journals.ekb.eg/article_19765_65813c5a0c6fc947288f73b150670ea7.pdf> <أسترجع بتاريخ ١٦-٨-٢٠٢٠.

الفتلاوي، فاطمة عبد الأمير و المياحي، إيثار عبد المحسن قاسم (٢٠١٧). "قلق العنف وعلاقته بالدافعية للتعلم". مجلة كلية التربية للبنات للعلوم الإنسانية، جامعة الكوفة، العدد 20، على الرابط >

<https://www.iasj.net/iasj?func=fulltext&aId=133704> <أسترجع بتاريخ ١٨-٨-٢٠٢٠.

القصابي، خليفة بن أحمد بن حميد (٢٠٢٠). "تحليل الفقرات في بناء المقاييس النفسية: الصدق الظاهري، صدق الفقرات، الصدق العالمي". جامعة نزوى، المجلة الدولية للدراسات التربوية والنفسية - المجلد 8، العدد 3، على الرابط >

<http://www.refaad.com/Files/EPSR/EPSR-8-3-1.pdf> <أسترجع بتاريخ ٨-١٢-٢٠٢٠.

مصطفى، بعلي و يوسف، جفلولي (٢٠١٨). "مستوى جودة الحياة لدى طالبات جامعة المسيلة دراسة ميدانية على عينة من طالبات قسم علم النفس بجامعة المسيلة. الجزائر". مجلة الجامع في الدراسات النفسية والعلوم التربوية، العدد 8، على الرابط >

<http://dspace.univ->

[msila.dz:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/18345/%D9%85%D8%B3%D8%AA%D9%88%D9%89%D8%AC%D9%88%D8%AF%D8%A9%20%D8%A7%D9%84%D8%AD%D9%8A%D8%A7%D8%A9%20%D9%84%D8%AF%D9%89%20](http://dspace.univ-msila.dz:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/18345/%D9%85%D8%B3%D8%AA%D9%88%D9%89%D8%AC%D9%88%D8%AF%D8%A9%20%D8%A7%D9%84%D8%AD%D9%8A%D8%A7%D8%A9%20%D9%84%D8%AF%D9%89%20) <أسترجع بتاريخ ٥-٧-٢٠٢٠.

مقيرحي، شيماء (٢٠١٨). علاقة دافعية التعلم ومستوى الطموح بتقدير الذات لدى التلاميذ المتفوقين دراسيا. جامعة الشهيد حمه لخضر الوادي، كلية العلوم الاجتماعية والإنسانية، قسم العلوم الإجتماعية، رسالة ماجستير منشورة على الإنترنت على الرابط <http://dspace.univ->>

[eloued.dz/xmlui/bitstream/handle/123456789/1070/%d8%b9%d9%84%d8%a7%d9%82%d8%a9%20%d8%af%d8%af](http://dspace.univ-eloued.dz/xmlui/bitstream/handle/123456789/1070/%d8%b9%d9%84%d8%a7%d9%82%d8%a9%20%d8%af%d8%af) <أسترجع بتاريخ ٦-١٢-٢٠٢٠.

منسي، محمود عبدالحليم و كاظم، علي مهدي (2010). "تطوير و تقنين مقياس جودة الحياة لدى طلبة الجامعة في سلطنة عمان". مجلة الأكاديمية الأمريكية العربية للعلوم والتكنولوجيا (أماراباك) - الولايات المتحدة الأمريكية، المجلد (١) العدد (١)، على الرابط <<https://abhathna.com/files/maqa/1157.pdf>> <أسترجع بتاريخ ٢٥-٧-٢٠٢٠.

منسي، محمود عبدالحليم و كاظم، علي مهدي (2006). مقياس جودة الحياة لطلبة الجامعة، جامعة السلطان قابوس، كلية التربية، بحث علمي محكم و منشور، على الرابط <<https://bts-academy.com/uplode/file/pdf-975.pdf>> <أسترجع بتاريخ ٥-٤-٢٠٢٠.

نعيسة، رغداء علي (2012). "جودة الحياة لدى طلبة جامعتي دمشق وتشرين"، مجلة جامعة دمشق - المجلد 28 العدد الأول، على الرابط <<http://www.damascusuniversity.edu.sy/mag/edu/images/stories/145-181.pdf>> <أسترجع بتاريخ ٨-١٢-٢٠٢٠.

نورس، بخوش و خرفية، حميداني (٢٠١٦). جودة الحياة وعلاقتها بالصحة النفسية لدى طالبات جامعة زيان عاشور. جامعة زيان عاشور الجلفة، كلية العلوم الإنسانية و الاجتماعية، قسم العلوم الاجتماعية، رسالة ماجستير منشورة على الإنترنت على الرابط >

<http://dspace.univ->

[djelfa.dz:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/364](http://dspace.univ-djelfa.dz:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/364) <أسترجع بتاريخ ١٥-٩-٢٠٢٠.

- Abdi, H., 2003. Factor Rotations in Factor Analyses. The University of Texas, Available through: < <http://www.utd.edu/~herve/Abdi-rotations-pretty.pdf> > [Accessed 12 January 2021].
- Allen, M. & Yen, W.M., 1979. Introduction to measurement theory. Available through: < <https://pdfcoffee.com/allen-amp-yen-1979-introduction-to-measurement-theory-cap-7pdf-pdf-free.html> > [Accessed 11 November 2020].
- Andrasko, I., 2013. Quality of Life: An Introduction to the Concept. Was published within the ECOP-project, Available through: < <https://munispace.muni.cz/index.php/munispace/catalog/download/779/2495/405-1> > [Accessed 18 September 2020].
- Frith, C., (n.d). Motivation To Learn. Educational Communications and Technology University of Saskatchewan, Available through: < <http://www.wachum.com/dewey/300/motivation1.pdf> > [Accessed 3 November 2020].
- Glasserman, P., 2001. Linear Regression. Culombia Business School, Available through: < <https://www0.gsb.columbia.edu/faculty/pglasserman/B6014/Regression.pdf> > [Accessed 3 March 2020].
- Malik, S., 2014. "EFFECTIVENESS OF ARCS MODEL OF MOTIVATIONAL DESIGN TO OVERCOME NON COMPLETION RATE OF STUDENTS IN DISTANCE EDUCATION". Journal of Distance Education-TOJDE, (e-journal) 15 (2), [online], Available through: < <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1043079.pdf> > [Accessed 27 March 2020].
- Mustafa, K. I., Ismail, A. A. & Abdullah, Z. D., 2019. "Quality of Life and Emotional Intelligence among University Lecturers". 10th International Visible Conference on Educational Studies & Applied Linguistics, Available through: < https://www.researchgate.net/profile/Zhwan-Dalshad/publication/344418866_Quality_of_Life_and_Emotional_Intelligence_among_University_Lecturers/links/5f73a600299bf1b53effd947/Quality-of-Life-and-Emotional-Intelligence-among-University-Lecturers.pdf > [Accessed 3 September 2020].
- Pedditz, M. L. & Spigno, M., 2012. "Motivation to learn: a research on university students". International Conference on Education and Educational Psychology, Procedia - Social and Behavioral Sciences, Vol. 69 Pages 1198 – 1207, [online] Available at: < https://www.researchgate.net/publication/271880760_Motivation_to_Learn_A_Research_on_University_Students > [Accessed 1 March 2020].
- Rebetic, A., Loncaric, Z., Petrovic, S. & Maric, S., 2015. "PEARSONS OR SPEARMAN'S CORRELATION COEFFICIENT- WHICH ONE TO USE?". Poljoprivreda 21 (2)47-54, Available through: < <https://hrcak.srce.hr/file/221611> > [Accessed 22 November 2020].
- Rezaee R., Pabarja E., & Mosalanejad L., 2019. "Students' Academic Quality of Life and Learning Motivation in Iran Medical University - pilot from south Iran". P J M H S Vol. 13, NO. 2, Available through: < https://www.researchgate.net/publication/336315668_Students'_Academic_Quality_of_Life_and_Learning_Motivation_in_Iran_Medical_University_-pilot_from_south_Iran > [Accessed 6 November 2020].
- Rudhumbu N., 2014. "MOTIVATIONAL STRATEGIES IN THE TEACHING OF PRIMARY SCHOOL MATHEMATICS IN ZIMBABWE". International Journal of Education Learning and Development UK, (e-journal) 2(2), pp. 76-103, Available through: < <http://www.eajournals.org/wp-content/uploads/Motivational-Strategies-in-the-Teaching-of-Primary-School-Mathematics-in-Zimbabwe.pdf> > [Accessed 2 October 2020].
- Theofilou, P., 2013. "Quality of Life: Definition and Measurement". Europe's Journal of Psychology, (e-journal) 9(1), 150–162, Available through <

<https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.299.4629&rep=rep1&type=pdf> > [Accessed 15 March 2020].

Usher, Alexandra; Kober, Nancy 2012. “Student Motivation: An Overlooked Piece of School Reform”. Center on Education Policy, Available through: < <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED532666.pdf> > [Accessed 11 October 2020].

VanVoorhis, C. R. W. & Morgan, B. L. 2007. “Understanding Power and Rules of Thumb for Determining Sample Sizes”. *Psi Chi Journal*, (e-journal)3(2), p. 43-50, Available through: < https://www.researchgate.net/publication/49619425_Understanding_Power_and_Rules_of_Thumb_for_Determining_Sample_Size > [Accessed 28 November 2020].

Veenhoven, R., 2006. THE FOUR QUALITIES OF LIFE. Published in: Mark McGillivray & Mathew Clark (Eds.), United Nations University Press, Tokyo0-NewYork-Paris Available through: < https://www.researchgate.net/publication/23545417_The_Four_Qualities_of_Life > [Accessed 7 March 2020].

Weiten, W., 2007. *Psychogy Themes and Variations*. 7th ed, United States of America.